EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 06 25
COM(2020) 259 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (Direktyva 2008/56/EB) įgyvendinimo

{SWD(2020) 60 final} - {SWD(2020) 61 final} - {SWD(2020) 62 final}

Jūrų strategijos pagrindų direktyvos įgyvendinimo ataskaita

1. ĮVADAS

Pasaulio mastu vandenynai sudaro 71 proc. Žemės paviršiaus, o dėl savo tūrio – 99 proc. tinkamo gyventi Žemės ploto. Jie teikia buveines turtingai (tačiau dažnai nežinomai) jūrų biologinei įvairovei[1] ir juose gyvena didžiausios žinomos būtybės. Vandenynai taip pat naudojami pagrindinėms žmonėms skirtoms paslaugoms teikti, pavyzdžiui, aprūpinimui maistu, klimato reguliavimui ir poilsiui. Daugiau kaip pusę deguonies, kuriuo kvėpuojame, teikia jūrų organizmai, ketvirtadalį žmogaus per metus į atmosferą išmetamo CO_2 sugeria jūrų vandenys, o didžiausias aktyvintosios ciklinės anglies absorbentas Žemėje yra vandenynas (50 kartų didesnis už atmosferą). Todėl jūros aplinkos apsauga yra labai svarbi ne tik biologinės įvairovės išsaugojimui, bet ir žmonių bei planetos gerovei. Ji taip pat labai svarbi ekonomikai. Pavyzdžiui, iš ES mėlynosios ekonomikos, pagrįstos sektoriais, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai priklauso nuo mūsų jūrų, vandenynų ir pakrančių būklės, 2017 m. gauta 658 mlrd. EUR pajamų[2].

Tačiau žmogaus veikla, pvz., žvejyba, jūros dugno trikdymas, tarša ar visuotinis atšilimas, ir toliau lemia įvairius aplinką ir jos ekosistemas veikiančius neigiamus veiksnius ir daro joms poveikį. Reaguodama į tai, ES parengė Jūrų strategijos pagrindų direktyvą[3] (JSPD) kaip holistinę politiką, kuria siekiama apsaugoti jūros aplinką visos Europos jūrose ir sudaryti sąlygas tausiai naudoti jūrų išteklius ir tvariai naudotis jūrų paslaugomis.

ES pradeda įgyvendinti Europos žaliąjį kursą[4] – plataus užmojo strategiją, kuria siekiama apsaugoti ir atkurti biologinę įvairovę ir paversti Europą pirmuoju pasaulyje poveikį klimatui neutralizuojančiu žemynu. Klimato kaita, biologinė įvairovė, sveikata ir apsirūpinimas maistu yra glaudžiai susiję. Todėl Europos gamtinės aplinkos, įskaitant mūsų vandenynus ir jūras, išsaugojimas yra labai svarbi žaliojo kurso dalis. Taigi labai svarbu sėkmingai įgyvendinti Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, kad ES galėtų pasiekti savo pagrindinius tikslus, pavyzdžiui, sustabdyti jūrų biologinės įvairovės nykimą ir pereiti prie netaršios visuomenės.

---

[1] Pavyzdžiui, atlikus jūrų gyvybės surašymą (http://www.coml.org/) nustatyta, kad viename litre vandenyno vandens gali būti 38 000 rūšių mikrobinių bakterijų.

[2] 2019 m. ES mėlynosios ekonomikos ataskaita (https://dx.doi.org/10.2771/21854).

[3] 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva) (OL L 164, 2008 6 25, p. 19).

[4] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“ (COM/2019/640 *final*).

Šiuo dokumentu Komisija vykdo savo teisinį reikalavimą[5] paskelbti minėtos direktyvos įgyvendinimo ataskaitą, grindžiamą ankstesnėmis ataskaitomis[6], kurias ji paskelbė per pirmąjį įgyvendinimo ciklą.

JSPD galioja nuo 2008 m. Joje iš valstybių narių reikalaujama parengti nacionalines jūrų strategijas, kad iki 2020 m. būtų pasiekta arba išlaikyta, jei tokia yra, „gera aplinkos būklė“. Direktyva įgyvendinama per šešerių metų ciklą, kurį sudaro trys pagrindiniai etapai.

(1) 2012 ir 2018 m. valstybės narės turėjo pateikti savo jūrų vandenų būklės ataskaitas ir nustatyti geros aplinkos būklės užtikrinimo tikslus, pagrįstus JSPD nustatytais 11 deskriptorių (tikslų), kurie apima ekosistemų būklę, taip pat žmogaus veiklos sukeltus jas veikiančius neigiamus veiksnius ir joms daromą poveikį[7].

(2) 2014 m. valstybės narės turėjo parengti stebėsenos programas duomenims rinkti, kad galėtų įvertinti pažangą siekiant geros aplinkos būklės ir tikslų.

(3) 2016 m. valstybės narės turėjo parengti priemonių programas, kurios padėtų joms pasiekti savo tikslus, o 2018 m. turėjo pateikti programų įgyvendinimo pažangos ataskaitas.

Gera aplinkos būklė *– jūros vandenų aplinkos būklė, kai tie vandenys sudaro ekologiniu požiūriu įvairius ir dinamiškus vandenynus bei jūras, kurie yra švarūs, sveiki ir produktyvūs jiems būdingomis sąlygomis, o jūrų aplinkos naudojimas neperžengia tausaus naudojimo lygio, ir tokiu būdu išsaugomas potencialas ja naudotis dabartinėms ir būsimoms kartoms <...>. Gera aplinkos būklė nustatoma jūrų regiono ar paregionio lygmeniu <...> remiantis I priede pateiktais* [11] *kokybiniais deskriptoriais* (JSPD 3 straipsnio 5 dalies ištrauka).

Komisija kiekvieną nacionalinių strategijų etapą įvertino reguliariose ataskaitose ir pridedamuose prieduose (žr. 6 išnašą), kuriuose nustatė įgyvendinimo spragas ir pateikė

[5] JSPD 20 straipsnio 1 ir 3 dalys.

[6] 2014 m. Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui „Jūrų strategijos pagrindų direktyvos pirmasis įgyvendinimo etapas. Europos Komisijos vertinimas ir gairės“ (COM(2014) 97) ir pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2014) 49.

2017 m. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai, kurioje įvertinamos valstybių narių stebėsenos programos pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvą (COM(2017) 3), ir pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2017) 1.

2018 m. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai, kurioje įvertinamos valstybių narių priemonių programos pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvą (COM(2018) 562), ir pridedami Komisijos tarnybų darbiniai dokumentai SWD(2018) 393 ir SWD(2019) 510.

Techninės ataskaitos pagal valstybes nares ir regionus taip pat skelbiamos https://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/implementation/reports_en.htm.

[7] Biologinė įvairovė (1D), mitybos tinklo struktūra (4D) ir jūros dugno vientisumas (6D) yra išlaikomi, o nevietinės rūšys (2D), žvejyba (3D), maisto medžiagų perteklius (5D), hidrografinių sąlygų pokyčiai (7D), teršalai aplinkoje (8D) ir jūrų gėrybėse (9D), jūrą teršiančios šiukšlės (10D) ir povandeninis triukšmas (11D) nedaro neigiamo poveikio jūrų ekosistemoms.

gaires atskiroms valstybėms narėms. Antrasis įgyvendinimo ciklas oficialiai prasidėjo 2018 m. spalio mėn., tačiau labai vėluojama pateikti ataskaitas[8].

Šioje ataskaitoje apžvelgiamas JSPD įgyvendinimas per pirmąjį įgyvendinimo ciklą[9], prie jos pridedami trys tarnybų darbiniai dokumentai[10]. Kuo greičiau ir ne vėliau kaip 2023 m.[11] bus parengta išsamesnė šios direktyvos peržiūra, laikantis geresnio reglamentavimo reikalavimų. Ši ataskaita grindžiama valstybių narių, Komisijos, išorės stebėtojų ir ekspertų pagal JSPD parengta informacija. Joje daugiausia dėmesio skiriama pagrindinėms politikos gairėms ir per pirmąjį įgyvendinimo ciklą įgytai patirčiai.

2. PAGRINDINIAI PASIEKIMAI ĮGYVENDINANT JSPD

2.1. Holistinis požiūris

Taikant ekosisteminį metodą[12] siekiama užtikrinti, kad bendras žmogaus veiklos poveikis neviršytų lygio, kuriuo būtų pakenkta ekosistemų pajėgumui išlikti sveikoms, švarioms ir produktyvioms. Pagal JSPD ekosisteminis metodas tapo teisiškai privalomu ir buvo pripažintas veiklos principu valdant visą ES jūros aplinką[13].

Ekosisteminis metodas – tai integruoto žemės, vandens ir gyvųjų išteklių valdymo strategija, kuria skatinamas teisingas išteklių išsaugojimas ir tausus naudojimas. Ekosisteminio valdymo tikslas – palaikyti sveiką, produktyvią ir atsparią ekosistemą, kad ji galėtų teikti žmonėms norimus ir reikiamus išteklius ir paslaugas. Ekosisteminis valdymas skiriasi nuo dabartinių metodų, pagal kuriuos daugiausia dėmesio skiriama vienai rūšiai, sektoriui, veiklai ar susirūpinimą keliančiam klausimui; šiuo valdymu atsižvelgiama į bendrą įvairių sektorių poveikį.

JSPD yra viena iš plačiausio užmojo tarptautinių jūrų apsaugos teisinių sistemų, kuria, koordinuojant veiksmus su ES nepriklausančiomis šalimis, suderinamos 23 jūrinių[14] ir 5

[8] Iki 2019 m. spalio 15 d., praėjus metams nuo galutinio termino, tik 10 šalių (Belgija, Danija, Vokietija, Estija, Ispanija, Latvija, Nyderlandai, Lenkija, Suomija ir Švedija) pateikė ataskaitas elektroniniu formatu ir tik 4 šalys (Graikija, Prancūzija, Italija ir Rumunija) – tekstiniu formatu. Devynios valstybės narės ataskaitų nepateikė.

[9] Pagal 20 straipsnio 1 ir 3 dalis. „Vertinimo ataskaita“ teisės akte, kuris buvo priimtas prieš geresnį reglamentavimą, suprantama kaip „įgyvendinimo ataskaita“.

[10] SWD(2020) 60 pristatomi pagrindiniai JSPD įgyvendinimo etapai ir išvados; SWD(2020) 61 apibendrinama, kas žinoma apie ES jūrų vandenų būklę, įskaitant JSPD 11 deskriptorių; SWD(2020) 62 paaiškinamos pagrindinės sąvokos ir pateikiamos gairės dėl integruoto geros aplinkos būklės vertinimo ir nustatymo.

[11] Kaip reikalaujama 23 straipsnyje.

[12] Apibrėžtis pateikta langelyje, remiantis penktąja Biologinės įvairovės konvencijos šalių konferencija (http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148) ir plačiu mokslininkų sutarimu (https://www.compassscicomm.org/ebm-consensus-statement-download).

[13] Priėmus JSPD, Bendrųjų reikalų taryba pareiškė, kad kompleksinės politikos priemonės yra itin svarbios tvariai ekonominei plėtrai, aplinkos stebėsenai, saugai, saugumui ir teisėsaugai Europos vandenynuose, jūrose ir pakrančių regionuose stiprinti. Ji pripažino, kad JSPD, pagal kurią žmogaus veiklos valdymui taikomas ekosisteminis metodas, yra sėkmingesnio ir tvaresnio visos jūrinės veiklos plėtojimo pagrindas (2973-iasis Bendrųjų reikalų tarybos posėdis, Briuselis, 2009 m. lapkričio 16 d.).

[14] Atsižvelgiant į tai, kad ši ataskaita apima 2008–2019 m., Jungtinė Karalystė už tą laikotarpį joje traktuojama kaip ES valstybė narė.

žemyninių valstybių pastangos taikyti ekosisteminį valdymą ir pasiekti gerą aplinkos būklę 5 720 000 km^2 jūros paviršiaus plote keturiuose jūros regionuose, t. y. ketvirtadaliu už ES sausumos teritoriją didesniame plote. Direktyva apima nuo pakrantės iki giliavandenės jūros, taip apsaugant visą jūrų biologinę įvairovę nuo vienaląsčių dumblių iki didžiulių banginių būrio gyvūnų, išanalizuojant visus aplinkos aspektus nuo ekosisteminių paslaugų iki cheminių savybių ir įvertinant visos žmogaus veiklos, pradedant turizmu ir baigiant versline žvejyba dugniniais tralais, poveikį.

Norint įgyvendinti tokį holistinį požiūrį ir įvertinti tvarumą, reikia, kad priimant valdymo sprendimus būtų žinomos ekosistemos savybės ir žmogaus sukelti neigiami veiksniai (įskaitant sausumoje arba atmosferoje esančių šaltinių poveikį) ir į juos būtų atsižvelgiama. Todėl JSPD reikalaujama parengti integruotą planavimą (jūrų strategijas), remiantis 11 deskriptorių ir įvairiais kriterijais bei parametrais[15], kuriuos turi įvertinti kiekviena valstybė narė.

2.2. Nežinomos informacijos tyrimas

Priėmus JSPD buvo aišku, kad ES reikėjo a) holistinio, ekosisteminio jūros aplinkos valdymo ir b) pereiti nuo riboto skaičiaus prioritetinių buveinių ir rūšių apsaugos prie visos jūrų ekosistemos apsaugos. Tačiau kai kuriais klausimais ir kai kuriuose regionuose duomenų ir žinių apie jūros aplinką buvo (ir tebėra) mažai[16]. Taigi JSPD sukurta suderinta teisinė sistema, kuria siekiama užtikrinti nuolatinį duomenų rinkimo tobulinimą. Visų pirma JSPD paskatino į nacionalines jūrų strategijas įtraukti išsamias jūrų stebėsenos programas. Šiomis stebėsenos programomis turėtų būti vertinama jūros aplinkos būklė, aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimas ir priemonių veiksmingumas (SWD(2020) 60).

JSPD paskatino taikyti taikomųjų mokslinių tyrimų iniciatyvas, kuriomis buvo informuojami ekspertai, vadovai ir politikos formuotojai[17]. Keletas pavyzdžių susiję su jūrą teršiančių šiukšlių ir povandeninio triukšmo vertinimu – prieš priimant JSPD, labai trūko žinių šiomis dviem temomis. Remdamasi pagal JSPD vykdoma jūrą teršiančių šiukšlių stebėsena ir sukauptomis žiniomis, ES priėmė naujus teisės aktus, kuriais siekiama sumažinti vienkartinių plastikų ir prarastų žvejybos įrankių, kurie sudaro apie 70 proc. visų paplūdimius teršiančių šiukšlių, kiekį. JSPD suteikta paskata rengti povandeninio triukšmo stebėsenos tyrimus ir sukurti impulsinio povandeninio garso registrus. Be to, JSPD reikalavimais grindžiama keletas tokių naujų metodų kaip jūros dugno vientisumo analizė ir ištisų mitybos tinklų analizė.

---

[15] Nustatyta 2017 m. gegužės 17 d. Komisijos sprendimu (ES) 2017/848, kuriuo nustatomi geros jūrų vandenų aplinkos būklės kriterijai ir metodiniai standartai, stebėsenos ir vertinimo specifikacijos ir standartizuoti metodai ir panaikinamas Sprendimas 2010/477/ES (OL L 125, 2017 5 18, p. 43).

[16] Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pirmenybę teikė Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų plėtrai, integravimui ir koordinavimui. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų strategija: nuosekli Europos mokslinių tyrimų erdvės sistema tausiam vandenynų ir jūrų naudojimui remti“, KOM(2008) 534 galutinis (OL C 306, 2009 12 16, p. 46).

[17] Žr., pavyzdžiui, „Programa LIFE ir jūros aplinka“ (https://doi.org/10.2779/942085), projektus, finansuojamus pagal ES bendrąsias mokslinių tyrimų ir inovacijų programas, kaip antai https://cordis.europa.eu/article/id/400695-better-marine-stewardship-through-research-and-innovation, projektus DEVOTES ir STAGE (http://www.devotes-project.eu/, http://www.stagesproject.eu/) arba SWD(2020) 60 pateiktą projektų sąrašą.

Atliekant JSPD vertinimus, stebint tinklus ir priemonių programas pastangos nukreipiamos ne tik į naujas mokslinių tyrimų sritis, bet ir į valdymo ir politikos nuoseklumo gerinimą. Įvairūs esami teisės aktai jau galioja ir yra svarbūs šiai direktyvai; ES tai visų pirma apima Vandens pagrindų direktyvą[18], Paukščių ir Buveinių direktyvas[19] ir bendrą žuvininkystės politiką[20]. Vienas svarbiausių pasiekimų įgyvendinant kiekvieną JSPD etapą buvo žinių spragų nustatymas. Jis padėjo valstybėms narėms, ES institucijoms ir suinteresuotiesiems subjektams nurodyti pagrindinius valdymo ir mokslinių tyrimų poreikius. Priėmus šią direktyvą, labai pagerintos žinios apie Sąjungos jūrų vandenų būklę (SWD(2020) 61), nors integruoti ir suderinti šias žinias ES lygmeniu tebėra sunku.

2.3. Bendros pastangos

Įgyvendinant JSPD, reikalingas precedento neturintis ir koordinuotas valstybių narių indėlis. Siekdamos palengvinti šį darbą, valstybės narės ir Komisija (kartu su regioninių jūrų konvencijų organais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais) parengė neoficialią koordinavimo programą – bendrą įgyvendinimo strategiją. Strategija apima ne mažiau kaip 280 ekspertų iš valstybių narių, iki 70 dalyvių iš ES institucijų ir daugiau kaip 100 registruotų stebėtojų ar suinteresuotųjų subjektų. Bendrai įgyvendinimo strategijai vadovauja ES jūrų reikalų direktoriai, o ją organizuoja Jūrų strategijos koordinavimo grupė[21]. Trys darbo grupės daugiausia dėmesio skiria svarbiausiems klausimams: gerai aplinkos būklei; priemonių programoms bei socialinei ir ekonominei analizei; keitimuisi duomenimis, informacija ir žiniomis. Keturi techniniai pogrupiai daugiausia dėmesio skiria naujoms ypatingą susirūpinimą keliančioms sritims: povandeniniam triukšmui, jūrą teršiančioms šiukšlėms, jūros dugno vientisumui ir jūrų duomenims. Visos grupės rengia bendrus direktyvos įgyvendinimo metodus ir galiausiai dėl jų susitaria (paprastai bendru sutarimu). Iki šiol priimta 15 rekomendacinių dokumentų[22]. Posėdžių skaičius (vidutiniškai 18 bendros įgyvendinimo strategijos posėdžių per metus), progresuojanti specializacija ir koordinavimo poreikis siekiant išvengti teminių nesklandumų yra dideli įgyvendinimo proceso uždaviniai.

Bendra įgyvendinimo strategija yra labai naudinga įgyvendinant direktyvą, todėl procesas tampa efektyvesnis, o strategijos struktūros laikomos vertingomis platformomis, leidžiančiomis keistis informacija ir didinti pasitikėjimą sprendimų priėmimo procesu[23]. Dauguma bendros įgyvendinimo strategijos narių sutinka, kad strategijos struktūra ir darbo programa atitinka paskirtį, tačiau dar yra ką nuveikti siekiant racionalizuoti ir (arba) supaprastinti esamas procedūras, kad būtų galima skirti daugiau laiko Komisijos

[18] 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (OL L 327, 2000 12 22, p. 1).

[19] 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010 1 26, p. 7) ir 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992 7 22, p. 7).

[20] 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1954/2003 ir (EB) Nr. 1224/2009 bei panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2371/2002 ir (EB) Nr. 639/2004 bei Tarybos sprendimas 2004/585/EB (OL L 354, 2013 12 28, p. 22).

[21] Komisijos ekspertų grupė Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (2008/56/EB) strateginio koordinavimo klausimais (E02550).

[22] Žr. https://circabc.europa.eu/w/browse/1dfbd5c7-5177-4828-9d60-ca1340879afc.

[23] Jūrų strategijos koordinavimo grupės išvados, kurias parengė Cavallo *et al.*, 2017 m. (http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2017.09.035).

vertinimams aptarti, o direktyvą būtų galima geriau susieti su kitomis direktyvomis, visų pirma dėl ataskaitų teikimo[24].

2.4. Visuomenės dalyvavimas ir žinios apie vandenynus[25]

Galimybė susipažinti su informacija apie aplinką, visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus aplinkos klausimais ir teisė kreiptis į teismą yra bendrieji principai, skatinami tarptautiniu lygmeniu vykdant įsipareigojimus aplinkos apsaugos srityje[26]. Į JSPD įtraukti aiškūs reikalavimai[27], kuriais siekiama padėti įgyvendinti šiuos įsipareigojimus. JSPD nustatytas skaidrus nacionalinių jūrų strategijų rengimo ir įgyvendinimo bei proceso stebėjimo Europos lygmeniu mechanizmas (pvz., įgyvendinimas gali būti stebimas naudojantis atviromis platformomis, kad būtų galima dalytis informacija[28]). Aiškiai reikalaujama, kad valstybės narės skatintų aktyvų visų suinteresuotųjų šalių dalyvavimą. Be to, kiekviename įgyvendinimo etape vyksta viešos konsultacijos, kurias organizuoja kiekviena iš 23 jūrinių valstybių narių (SWD(2020) 60). Daugelyje JSPD priemonių programų taip pat numatytos informuotumo didinimo kampanijos.

JSPD padėjo atkreipti dėmesį į jūrų ekosistemų būklę, pavyzdžiui, suvokti taršos iš sausumoje esančių šaltinių, įskaitant plastikus, bendrą poveikį jūrai. Vykdant viešas konsultacijas pilietinė visuomenė ir suinteresuotieji subjektai visoje Europoje dalyvavo rengiant nacionalines jūrų strategijas. Ši konsultavimo ir dalyvavimo veikla, taip pat gautų duomenų srautas ir toliau atliks svarbų vaidmenį didinant Europos visuomenės žinias apie vandenynus, gerins informuotumą apie vandenyno įtaką žmonių gyvenimui ir žmogaus veiklos bei elgesio pasekmes jūrų ekosistemoms.

2.5. Regioninis bendradarbiavimas

Dėl tarpvalstybinio tam tikrų neigiamų veiksnių ir ekosistemų pobūdžio juos labai sunku valdyti vien valstybių narių lygmeniu[29]. JSPD išvardijami regionai ir paregioniai, kuriuose įgyvendinama direktyva, reikalaujama valstybių narių veiksmų regioninio koordinavimo ir skatinamas bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis[30]. Direktyvoje teigiama, kad tokio bendradarbiavimo priemonė gali būti regioninės jūrų konvencijos[31]. Apskritai per pastarąjį dešimtmetį i) regioninės jūrų konvencijos daugeliu

[24] 2019 m. balandžio mėn. visiems įvairių grupių nariams pagal bendrą įgyvendinimo strategiją išsiųsto klausimyno, skirto strategijos funkcijoms ir darbo programai kritiškai peržiūrėti, rezultatai.

[25] Žinios apie vandenynus – tai vandenyno ir žmonijos ryšio su juo supratimas.

[26] Konkrečiai 1998 m. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos priimta Orhuso konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais.

[27] JSPD 19 straipsnis ir VI priedo 8 dalis.

[28] Pavyzdžiui, CIRCABC (https://circabc.europa.eu/w/browse/326ae5ac-0419-4167-83ca-e3c210534a69) ir „WISE Marine“ (https://water.europa.eu/marine).

[29] Bendrųjų reikalų taryba pabrėžė, kad bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir regionais, turinčiais bendrą jūrų baseiną, ir jų tarpusavio bendradarbiavimas, taip pat, kai tinkama, bendradarbiavimas su ES nepriklausančiomis šalimis yra labai svarbus JSPD sėkmės elementas. Ji taip pat pabrėžė, kad būtinas kuo tvirtesnis visų šalių, kurios dalijasi jūrų vandenimis ir tarpvalstybiniais vandens baseinais, bendradarbiavimas (2973-iasis Bendrųjų reikalų tarybos posėdis, Briuselis, 2009 m. lapkričio 16 d., ir 2988-asis Aplinkos tarybos posėdis, Briuselis, 2009 m. gruodžio 22 d.).

[30] JSPD 4, 5 ir 6 straipsniai. Galutinis sutartas JSPD jūrų regionų ir paregionių žemėlapis pateikiamas https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/europe-seas#tab-gis-data.

[31] ES jūrų vandenims taikomos keturios regioninės jūrų konvencijos: Konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūros aplinkos apsaugos (Helsinkio konvencija, HELCOM), Konvencija dėl šiaurės rytų Atlanto jūros

atvejų tapo tinkamomis JSPD įgyvendinimo platformomis, kuriose susitariančiosios šalys, glaudžiai bendradarbiaudamos JSPD bendros įgyvendinimo strategijos srityje, kartu dirbo ir dalijosi požiūriais[32]; ii) jomis buvo remiamas bendradarbiavimas ir susitarimas dėl veiksmų ir tikslų su ES nepriklausančiomis šalimis; iii) joms suteikta didelė ES techninė ir finansinė parama, kad būtų parengtos jų darbo programos.

Regioninėmis jūrų konvencijomis visoje Europoje siekiama to paties bendro tikslo (jūros aplinkos apsaugos) ir skatinama laikytis ekosisteminio metodo, tačiau skiriasi šių konvencijų struktūra, moksliniai ir veiklos pajėgumai, valdymas (įskaitant atitikties stebėseną) ir palengvinimo, kurį jos siūlo dalyvaujančioms ES valstybėms narėms įgyvendinant JSPD, laipsnis. Sąvoka „gera aplinkos būklė“ ir JSPD nustatyti aplinkos apsaugos tikslai įtraukti į kai kurias, tačiau ne į visas regionines jūrų konvencijas. Kai kuriais atvejais pirmenybė teikiama tendencijoms (gerėjimo arba blogėjimo) apibūdinti, o ne kriterijams, pagal kuriuos nustatoma, ar būklė yra gera, apibrėžti. Regioninės jūrų konvencijos viena ar kita forma reguliariai rengia ataskaitas apie jūros aplinkos būklę[33], siekdamos suderinti savo tvarkaraščius su JSPD šešerių metų ciklu, tvirtina veiksmų planus ir koordinuoja stebėsenos veiklą.

Regioninės jūrų konvencijos taip pat naudojasi gausiais žmogiškaisiais ištekliais, sutelktais pagal JSPD, ir ją priėmus sukauptomis žiniomis. ES finansavimas padėjo įgyvendinti daug projektų, kuriais siekiama koordinuotai įgyvendinti JSPD ir parengti regioninių jūrų konvencijų veiksmų planus visuose jūrų regionuose. Kova su jūrą teršiančiomis šiukšlėmis yra geras pavyzdys, kaip tiksliniu ir dideliu ES finansavimu iš įvairių šaltinių[34] naudojamasi siekiant įgyvendinti regioninius kovos su jūrą teršiančiomis šiukšlėmis veiksmų planus, kuriais vienu metu įgyvendinami nacionaliniai, regioniniai ir ES, o gal net ir pasauliniai tikslai.

2.6. Pasauliniai įsipareigojimai

Kaip pripažįstama ES tarptautinio vandenynų valdymo iniciatyvoje[35], JSPD yra vienas pagrindinių ES ramsčių siekiant įgyvendinti pasaulinius įsipareigojimus saugoti jūros aplinką ir plėtoti tvaraus vandenynų valdymo metodą. Ji taip pat atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant, kad veiksmai visose ES valstybėse narėse būtų nuoseklesni.

---

aplinkos apsaugos (Oslo ir Paryžiaus konvencija, OSPAR), Vidužemio jūros aplinkos ir pakrančių zonos apsaugos konvencija (Barselonos konvencija, UNEP-MAP) ir Konvencija dėl Juodosios jūros apsaugos nuo taršos (Bukarešto konvencija, prie kurios ES vis dar siekia prisijungti). Tačiau OSPAR neapima viso Europos Makaronezijos paregionio, tik Azorų salyną.

[32] Valstybių narių ir Komisijos priimta bendra įgyvendinimo strategija Direktyvai 2008/56/EB įgyvendinti, žr. šios ataskaitos 2.3 skirsnį.

[33] UNEP / MAP Vidužemio jūros kokybės būklės ataskaita (https://www.medqsr.org/), OSPAR tarpinis vertinimas (https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/), HELCOM antrasis holistinis vertinimas (http://stateofthebalticsea.helcom.fi/), 2009–2014 m. Juodosios jūros aplinkos būklės ataskaita (http://www.blacksea-commission.org/SoE2009-2014/SoE2009-2014.pdf).

[34] Pavyzdžiui, LIFE+, programa „Horizontas 2020“, finansavimas iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų, įskaitant Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondą, ir regioninis finansavimas, kaimynystės politikos finansavimas, partnerystės priemonės finansavimas ir vystymosi finansavimas.

[35] „Tarptautinis vandenynų valdymas. Mūsų vandenynų darnaus valdymo darbotvarkė“, JOIN(2016) 49 *final*.

Kaip neseniai patvirtinta Darbotvarkėje iki 2030 m.[36], taip pat remiantis dešimtmečius trunkančiu pasaulio bendruomenės pripažinimu[37], ekosisteminis metodas yra labai svarbus siekiant „išsaugoti ir tausiai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius siekiant darnaus vystymosi“ (14-asis darnaus vystymosi tikslas, DVT). Pagal JSPD reikalaujama stebėsena ir vertinimas padeda ES siekti daugumos su 14-uoju DVT susijusių tikslų, apimančių tvarų valdymą, saugomas teritorijas, taršą jūrą teršiančiomis šiukšlėmis ir eutrofikaciją, rūgštėjimą, netausios žvejybos praktikos poveikį, mokslo žinias ir tarptautinės teisės įgyvendinimą. Jūrų baseinų lygmeniu glaudžiu regioniniu valstybių narių bendradarbiavimu pagal atitinkamas regionines jūrų konvencijas kartu su direktyva padedama koordinuoti regioninį su vandenynais susijusių DVT įgyvendinimą ir vertinimą[38].

JSPD nustatytas konkretus reguliavimo tikslas „išsaugoti biologinę įvairovę“ – kertinis akmuo siekiant geros vandenynų ir jūrų aplinkos būklės. Remiantis šiuo tikslu, vertinama jūrų rūšių grupių (įskaitant paukščius, žinduolius ir žuvis) ir įvairių tipų pelaginių bei jūros dugno buveinių būklė. Taip sukuriama teisinė sistema, kuria prisidedama prie Biologinės įvairovės konvencijoje (BĮK) nustatytų įsipareigojimų ir būsimos ES biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. įgyvendinimo. JSPD taip pat numatyta nustatyti saugomas jūrų teritorijas ir kitas erdvės apsaugos priemones, kurios, laikantis tarptautinių įsipareigojimų[39], sudarytų nuoseklius ir pavyzdinius tinklus.

Į direktyvą įtrauktas UNCLOS[40] reikalavimas stebėti ir vertinti taršos keliamą pavojų ar daromą poveikį ES jūrų vandenims. Direktyva taip pat įgyvendinami įvairūs įpareigojimai, pagal kuriuos valstybės narės privalo imtis priemonių, kad užkirstų kelią jūros aplinkos taršai iš sausumoje esančių šaltinių, ją sumažintų ir kontroliuotų, užkirstų kelią jūros dugno ir podugnio taršai bei nevietinių rūšių atsiradimui. Į JSPD taip pat įtrauktos UNCLOS nuostatos dėl tausios žuvininkystės ir akvakultūros, taip pat dėl inovacijų ir investicijų į mokslinius tyrimus. Galiausiai svarbu tai, kad JSPD, kurioje pabrėžiamas regioninis bendradarbiavimas, palengvinamas UNCLOS nustatytas valstybių įpareigojimo bendradarbiauti siekiant apsaugoti jūros aplinką vykdymas.

[36] „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.“ (A/RES/70/1), priimta 2015 m. rugsėjo mėn. kaip žmonėms, planetai ir gerovei skirtas veiksmų planas. Ją sudaro 17 darnaus vystymosi tikslų ir 169 tikslai.

[37] Pavyzdžiui, 1992 m. Jungtinių Tautų konferencijos dėl aplinkos ir vystymosi (UNCED) Rio deklaracija dėl aplinkos ir plėtros arba „Rio+20“ baigiamasis dokumentas „Ateitis, kurios norime“ (A/CONF.216/L.1).

[38] Žr., pavyzdžiui, 2018 m. kovo 6 d. priimtą HELCOM ministrų deklaraciją (http://www.helcom.fi/Documents/HELCOM%20at%20work/HELCOM%20Brussels%20Ministerial%20Declaration.pdf).

[39] Visų pirma BĮK nustatyto 11-ojo Aičio tikslo: iki 2020 m. ne mažiau kaip 17 proc. sausumos ir vidaus vandenų teritorijų ir 10 proc. pakrančių ir jūrų teritorijų, ypač biologinei įvairovei ir ekosisteminėms paslaugoms itin svarbių teritorijų, yra išsaugomos taikant veiksmingai ir teisingai valdomas, ekologiniu požiūriu pavyzdines ir tinkamai sujungtas saugomų teritorijų sistemas ir kitas veiksmingas plotu grindžiamas išsaugojimo priemones ir įtraukiamos į platesnį kraštovaizdį.

[40] Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijoje (UNCLOS) nustatytos valstybių pareigos ir teisės, susijusios su jūromis ir vandenynais, ir nustatyti įvairūs įpareigojimai, susiję su jūros aplinkos apsauga ir išsaugojimu.

Paryžiaus susitarimas[41] – pirmasis klimato susitarimas, kuriame paminėtas vandenynas ir pripažintas jo neatsiejamas vaidmuo pasaulinėje klimato sistemoje. Šiandien dauguma pagal Paryžiaus susitarimą prisiimtų nacionalinių įsipareigojimų yra susiję su jūrų ekosistemomis; vyriausybėms didžiausią susirūpinimą kelia poveikis pakrantėms, vandenynų šiltėjimo poveikis ir poveikis žuvininkystei[42]. JSPD ir jos holistinės jūrų strategijos suteikia gerą pagrindą (kurio galimybės dar nėra visiškai išnaudotos) stebėti klimato kaitos poveikį, tirti klimato kaitos švelninimo galimybes ir taikyti ekosisteminį metodą prisitaikant prie klimato kaitos jūros aplinkoje. Siekdama iki 2050 m. neutralizuoti anglies dioksido poveikį, kaip nurodyta žaliajame kurse, Europa tikriausiai susidurs su precedento neturinčiu jūros atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo padidėjimu[43], kuris neišvengiamai paveiks jūrų rūšis ir buveines.

3. PAGRINDINĖS ES POLITIKOS IR JSPD SĄSAJOS[44]

JSPD sistema, kuria siekiama išsaugoti biologinę įvairovę ir užtikrinti tausų ES jūrų išteklių naudojimą, iš esmės grindžiama kitomis ES teisinėmis priemonėmis. Šiame skirsnyje apžvelgiamos devynios ES politikos priemonės, apie kurias dažniausiai praneša valstybės narės, siekdamos prisidėti prie JSPD priemonių programų, ir neseniai parengtos kovos su tarša plastiku politikos priemonės. Apskritai, taikant JSPD, i) į nacionalines jūrų strategijas įtraukiama visa turima (oficiali) informacija apie ES jūrų vandenis ir ii) vertinama veiksmingo jūros aplinkos valdymo padėtis. Rengiamos naujos politikos sąvokos, kaip antai slenkstinės vertės gerai aplinkos būklei apibrėžti[45], kad būtų galima praktiškai įgyvendinti strategijas ir papildyti kitose politikos srityse nustatytas slenkstines vertes[46].

3.1. Vandens pagrindų direktyva ir Miesto nuotekų valymo direktyva[47]

Daugelis problemų, darančių poveikį upėms ir jūros aplinkai, kyla sausumoje. Todėl JSPD ir Vandens pagrindų direktyva susijusios su panašaus pobūdžio poveikiu ir veiksniais (žmogaus reikmėmis ir veikla) ir apima daug bendrų priemonių. Pagal JSPD jūrų eutrofikacijai, teršalams, hidrografiniams pokyčiams ir biologinei įvairovei taikomos

[41] Pirmasis teisiškai privalomas visuotinis susitarimas, kuriuo siekiama išvengti klimato kaitos ribojant visuotinį atšilimą, kad jis būtų gerokai mažesnis nei 2 °C, ir dedant pastangas, kad jis neviršytų 1,5 °C, priimtas 2015 m. gruodžio mėn. Paryžiuje (https://unfccc.int/documents/9097).

[42] Su vandenynais susiję įsipareigojimai pagal Paryžiaus susitarimą (https://doi.org/10.1038/nclimate3422).

[43] Remiantis Komisijos komunikatu „Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“ (COM/2018/773 *final*), 80 proc. elektros energijos bus gaunama iš atsinaujinančiųjų energijos šaltinių (vis dažniau iš esančių jūroje).

[44] Pagal JSPD 20 straipsnio 3 dalies g punktą reikalaujama pateikti santrauką apie kitų ES politikos krypčių indėlį siekiant jos tikslų. Ši santrauka nepakeičia būsimos politikos suderinamumo analizės, kuri turi būti parengta atliekant JSPD vertinimą.

[45] Slenkstinė vertė – vertė ar verčių intervalas, kuris leidžia įvertinti pagal konkretų kriterijų pasiektą kokybės lygį, taip padėdamas įvertinti, kokia pažanga padaryta siekiant geros aplinkos būklės (Komisijos sprendimo (ES) 2017/848 2 straipsnio 5 punktas). Slenkstinės vertės apima „priimtiną nuokrypį“ nuo norminių arba pirminių sąlygų. Tai suteikia galimybę tausiai naudoti jūrą, kad būtų galima prisitaikyti prie tam tikro lygio poveikio, jei išlaikoma bendra aplinkos kokybė (SWD(2020) 62).

[46] Gali būti vartojami kiti terminai, pavyzdžiui, aplinkos kokybės standartai.

[47] 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (OL L 135, 1991 5 30, p. 40).

priemonės grindžiamos priemonėmis, pateiktomis pagal Vandens pagrindų direktyvą. Tik trečdaliui upių baseinų valdymo planų, išnagrinėtų 5-ojoje Vandens pagrindų direktyvos įgyvendinimo ataskaitoje[48], reikalingos papildomos priemonės siekiant padėti įgyvendinti JSPD. Kai kurios valstybės narės savanoriškai įtraukė priemones, kuriomis siekiama kovoti, pavyzdžiui, su upes teršiančiomis šiukšlėmis, kad būtų remiamas JSPD įgyvendinimas.

Kalbant apie erdvinę taikymo sritį, abi direktyvos taikomos pakrančių ir teritoriniams vandenims. JSPD aiškiai apima tik tuos pakrančių vandenų aspektus, kurie neįtraukti į Vandens pagrindų direktyvą (pvz., povandeninį triukšmą, jūrą teršiančias šiukšles), o Vandens pagrindų direktyva taikoma teritoriniuose vandenyse tik kalbant apie cheminę būklę. 2017 m. Komisija atnaujino JSPD sprendimą dėl geros aplinkos būklės nustatymo. 2017 m. sprendime reikalaujama, kad valstybės narės pakartotinai naudotų Vandens pagrindų direktyvoje nustatytus jūrų eutrofikacijos, teršalų ir hidrografinių pakitimų vertinimus. Tačiau, kaip jau nurodyta Vandens pagrindų direktyvos tinkamumo patikroje[49], to ne visada laikomasi, nes pagal abi direktyvas atliekami nacionaliniai vertinimai gali šiek tiek skirtis (pvz., skiriasi kokybės elementai arba vertinimo mastas), o Vandens pagrindų direktyvoje pateikta geros ekologinės ir cheminės būklės apibrėžtis ne visada grindžiama tais pačiais elementais kaip JSPD nurodyta gera aplinkos būklė. Vis dėlto, remiantis tinkamumo patikra, Vandens pagrindų direktyva ir JSPD yra nuoseklios ir jomis siekiama vienas kitą papildančių tikslų. Kalbant apie rezultatus, apie 40 proc. paviršinių vandenų (upių, ežerų, tarpinių ir pakrančių vandenų) yra geros ekologinės būklės arba potencialo, o 38 proc. – geros cheminės būklės[50]. Tai turi tiesioginių pasekmių pažangai pagal JSPD.

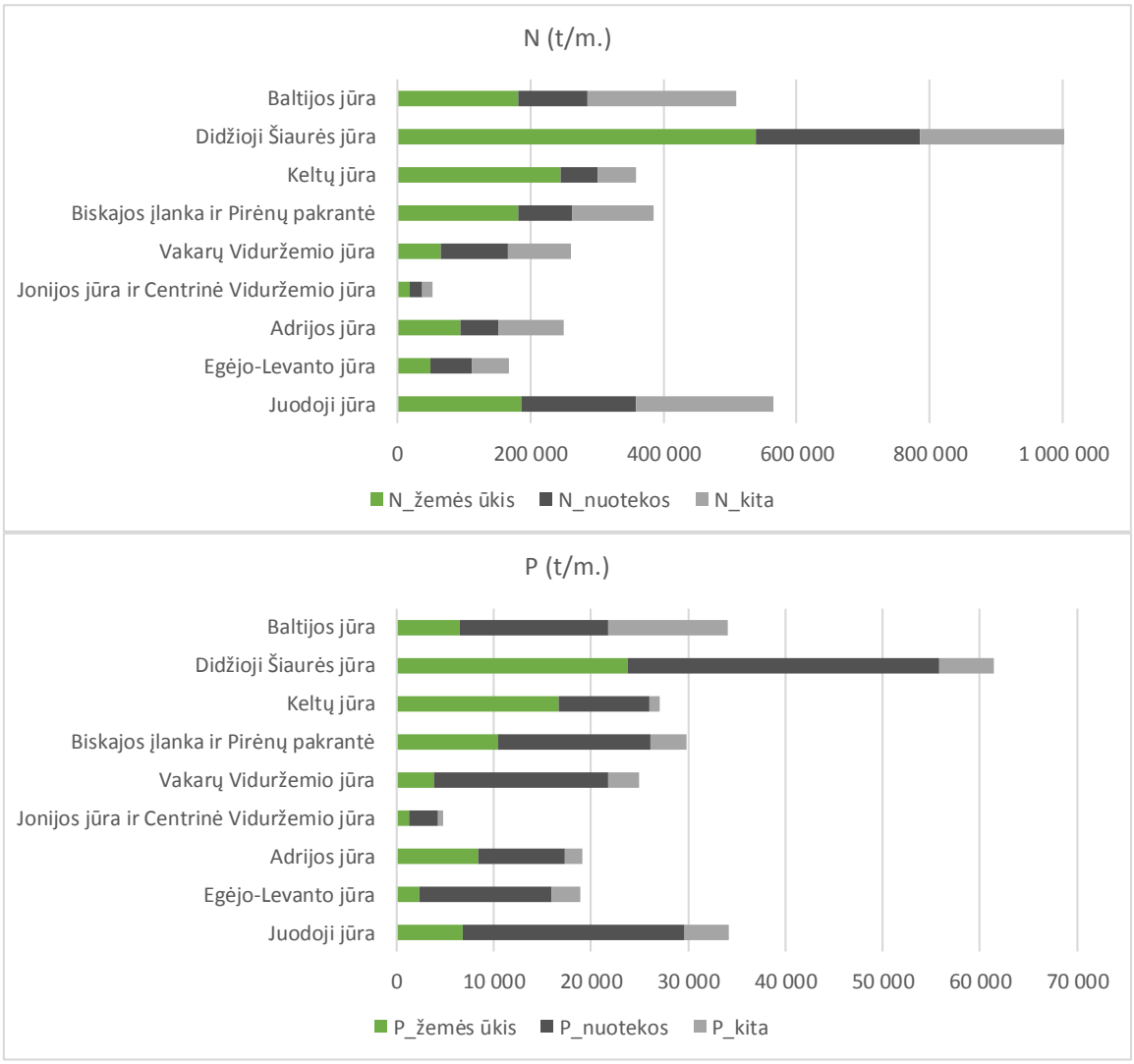
Miesto nuotekų valymo direktyvoje nustatyti tikslai ir priemonės, kuriais daugiausia siekiama sumažinti organinių ir maistinių medžiagų patekimą iš taškinių šaltinių. Ryšys tarp Miesto nuotekų valymo direktyvos ir eutrofikacijos nustatytas daugumos valstybių narių priemonių programose, o kitos su JSPD tiesiogiai susijusios temos (pvz., teršalai ir jūrą teršiančios šiukšlės) paprastai nėra aiškiai paminėtos. Atlikus Miesto nuotekų valymo direktyvos vertinimą patvirtinta, kad direktyva buvo labai veiksminga mažinant išvalytų nuotekų užterštumą ir kad jos įgyvendinimas tebėra labai svarbus siekiant JSPD tikslų[51]. Vertinime atkreiptas dėmesys į tam tikrus nuotekų valymo įrenginių trūkumus, kurie gali būti svarbūs jūros aplinkai, pavyzdžiui, nesprendžiami susirūpinimą keliančių teršalų (pvz., vaistų ir mikroplastikų) klausimai arba nevalomas visas audrų vanduo, miesto nuotėkis ar mažos aglomeracijos. Nepaisant to, Miesto nuotekų valymo direktyva buvo viena veiksmingiausių priemonių siekiant sumažinti taršą miestuose, įskaitant nitrato ir fosforo kiekį upėse ir jūroje.

[48] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Vandens pagrindų direktyvos priemonių programų įgyvendinimo pažangos ataskaita“, pridedamas prie Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Vandens pagrindų direktyva ir Potvynių direktyva: priemonės gerai ES vandens būklei užtikrinti ir potvynių rizikai sumažinti“ (SWD/2015/50 *final*).

[49] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Vandens pagrindų direktyvos, Požeminio vandens direktyvos, Aplinkos kokybės standartų direktyvos ir Potvynių direktyvos tinkamumo patikra“ (SWD/2019/439).

[50] 2018 m. EAA vandens būklės ataskaita (https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-water#tab-data-references).

[51] Žr. https://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/evaluation/index_en.htm ir toje svetainėje pateiktus dokumentus.

1 diagrama. Azoto (N) ir fosforo (P) kiekis jūrų paregioniuose pagal šaltinį (tonomis per metus). Ši analizė buvo neseniai atlikto Miesto nuotekų valymo direktyvos vertinimo dalis[52].

3.2. Paukščių ir Buveinių direktyvos

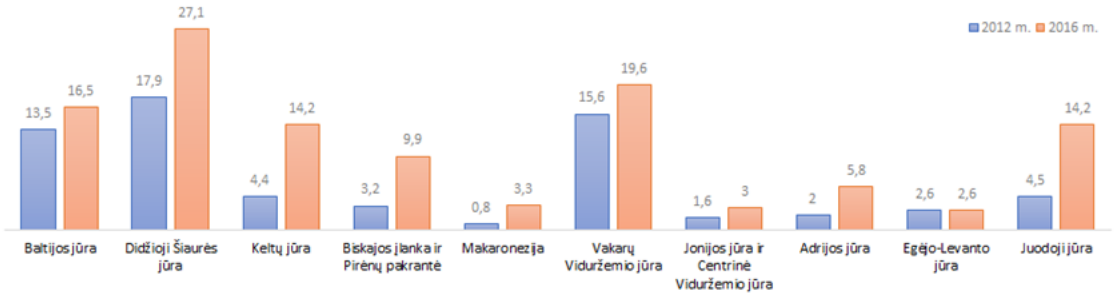
Kaip matyti iš JSPD priemonių programų, Paukščių ir Buveinių direktyvos yra ypač svarbios siekiant geros aplinkos būklės, susijusios su jūrų biologine įvairove, nevietinėmis rūšimis ir verslinių rūšių žuvimis bei jūriniais bestuburiais. Tik keliose priemonių programose Paukščių ir Buveinių direktyvos siejamos su JSPD deskriptoriais, susijusiais su jūrą teršiančiomis šiukšlėmis ir povandeniniu triukšmu, net jei jie gali kelti grėsmę, pavyzdžiui, jūrų paukščiams, žinduoliams ir ropliams.

Visų trijų direktyvų tikslai panašūs, nors JSPD taikymo sritis yra platesnė. Pagrindinis Buveinių direktyvos tikslas – pasiekti rūšių ir buveinių, kurioms ji taikoma, „gerą apsaugos būklę“ – ir panašus su visais laukiniais paukščiais susijęs Paukščių direktyvos tikslas nevisiškai atitinka „gerą aplinkos būklę“ apibrėžties, priemonių ar terminų požiūriu. Tačiau abi sąvokos viena kitą papildo. Valstybės narės vertina rūšių ir buveinių, saugomų pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas, būklę ir tendencijas ir kas šešerius metus teikia ataskaitas. 2007–2012 m. laikotarpiu rūšių, apie kurias pagal Buveinių direktyvą pranešta, kad jų apsaugos būklė yra gera, procentinė dalis Europos jūrų

[52] Duomenys iš Pistocchi *et al.*, 2019 m. (https://doi.org/10.2760/303163).

regionuose svyravo nuo nulio Juodojoje jūroje iki 20 proc. Baltijos jūroje[53]. 2017 m. sprendime numatyta, kai įmanoma, pakartotinai naudoti pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas atliktus jūrų rūšių ir buveinių vertinimus, tačiau kiekviena valstybė narė gali tai daryti skirtingai[54]. Be to, tiek JSPD, tiek Buveinių direktyvoje nustatyti geografiniai regionai, kuriuose valstybės narės turėtų bendradarbiauti ir taikyti bendrus metodus. Abiejose direktyvose nustatytos regioninės sienos dabar yra iš esmės suderintos.

Erdvės apsaugos priemonės, apie kurias pranešama pagal JSPD, paprastai susijusios su saugomomis jūrų teritorijomis, kurios pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas nustatytos kaip tinklo „Natura 2000“, kuris vis dar nėra užbaigtas jūros aplinkoje, dalis. Tačiau JSPD pateiktas naujas požiūris į erdvės apsaugą, pagal kurį, be konkrečių atskirų saugomų jūrų teritorijų išsaugojimo tikslų, dar siekiama, kad saugomų jūrų teritorijų tinklai būtų ekologiškai nuoseklūs ir reprezentatyvūs regionų ar paregionių lygmeniu. Todėl saugomų teritorijų tinklai turėtų būti holistinės priemonės, skirtos visiems pagrindiniams neigiamiems veiksniams šalinti, jie turėtų būti veiksmingi ir tinkamai apimti visų jūrų buveinių ir ekosistemų ypatybes. Vis dėlto valstybių narių JSPD priemonių programose nuoseklumo ir veiksmingumo klausimai nebuvo sprendžiami regionų lygmeniu.

2 diagrama. Naujausi (2012–2016 m.) teritorijos, kurią sudaro saugomos jūrų teritorijos, procentinės dalies pokyčiai ES vandenyse skirtinguose jūrų paregioniuose[55].

3.3. Bendra žuvininkystės politika

Vienas iš bendros žuvininkystės politikos tikslų – derėti su JSPD ir jos tikslu užtikrinti gerą aplinkos būklę. Nustatant išteklių naudojimo lygius ir technines priemones, kuriomis apibrėžiama tausi žvejybos praktika, bendra žuvininkystės politika siekiama mažinti žvejybos poveikį verslinių rūšių žuvų ir jūrinių bestuburių ištekliams (vienas iš JSPD deskriptorių). Šia politika taip pat siekiama užtikrinti, kad neigiamas žvejybos veiklos poveikis jūrų ekosistemai būtų kuo mažesnis. Tai susiję su poveikiu jūrų gyvūnijos ir augalijos gausai ir įvairovei, jūriniams mitybos tinklams ir ekosistemoms, taip pat jūros dugno buveinėms (tai ypač aktualu kalbant apie kitus tris JSPD deskriptorius). Be to, dėl žvejybos sektoriuje susidarančių šiukšlių, pvz., į jūrą išmestų ar prarastų žvejybos tinklų ir kitų įrankių, gali pakisti buveinės. Kalbant apie JSPD priemones, dauguma valstybių narių jūrų biologinei įvairovei ir verslinių rūšių žuvims

[53] Europinės svarbos rūšys: https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/species-of-european-interest-2/assessment.

[54] Komisija pradėjo tyrimą, siekdama išnagrinėti, kaip pagal Paukščių, Buveinių ir Jūrų direktyvas pateikti duomenys ir jose numatyti politikos tikslai dera su jūrų gyvūnų rūšių ir buveinių vertinimais.

[55] Europos teminio vidaus, pakrančių ir jūrų vandenų centro (angl. *European Topic Centre on inland, coastal and marine waters*, ETC/ICM) 2017 m. duomenys (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/spatial-analysis-of-marine-protected).

bei jūriniams bestuburiams skirtas priemones sieja su bendra žuvininkystės politika, nors tik kelios valstybės narės tai padarė dėl jūrą teršiančių šiukšlių. Pritaikius Komisijos pagal šią politiką pasiūlytas valdymo priemones, sumažėjo kai kurių versliniais tikslais naudojamų žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių mirtingumas dėl žvejybos šiaurės rytų Atlanto vandenyne ir Baltijos jūroje; vis dėlto šios pažangos dar nepakanka, kad būtų pasiekti atitinkami bendros žuvininkystės politikos tikslai. Padėtis blogesnė Vidužemio jūroje ir Juodojoje jūroje, kur peržvejojimas tebėra įprasta praktika.

JSPD I priede nustatyta, kad visi versliniais tikslais naudojamų žuvų ir jūrinių bestuburių ištekliai turėtų atitikti saugias biologines ribas. Šiai padėčiai įvertinti JSPD vartojama bendroje žuvininkystės politikoje taikoma didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio sąvoka. Taigi ja skatinama naudoti išteklių vertinimus ir atitinkamus daugiamečius planus ir konsultuotis su atitinkamomis mokslo įstaigomis. Nors informacija apie žuvų išteklius yra daugiau ar mažiau prieinama pagal bendrą žuvininkystės politiką ir teikiama visų valstybių narių, apie kitus kriterijus, pavyzdžiui, su atsitiktine priegauda susijusį žuvų mirtingumą ir (arba) sužalojimus arba fizinį jūros dugno trikdymą dėl žvejybos veiklos valstybės narės sistemingų duomenų neteikia. Kartais šias spragas gali padėti užpildyti regionų informacija; pavyzdžiui, 86 proc. Didžiojoje Šiaurės jūroje ir Keltų jūrose įvertinto jūros dugno matyti požymiai, kad naudojant dugninius tralus fiziškai trikdomas jūros dugnas[56]. Jei tiek JSPD, tiek bendros žuvininkystės politikos tikslai būtų įgyvendinti praktiškai, pagerėtų verslinių rūšių žuvų išteklių, biologinės įvairovės ir buveinių apsauga. Be to, pagal JSPD nustačius slenkstines vertes būtų lengviau įgyvendinti tikslines priemones, įskaitant bendros žuvininkystės politikos priemones.

Bendra žuvininkystės politika taip pat skatinama tvari akvakultūra, siekiant prisidėti prie aprūpinimo maistu saugumo ir atsargų užtikrinimo, ekonomikos augimo ir užimtumo. Siekiant plėtoti tvarios akvakultūros veiklą, rekomenduojama taikyti neprivalomas Sąjungos strategines gaires, kurios pirmą kartą buvo priimtos 2013 m. Šiomis gairėmis buvo grindžiami valstybių narių daugiamečiai nacionaliniai planai ir jų veikla, susijusi su 2014–2020 m. Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu. 2013 m. gairės šiuo metu peržiūrimos ir jose bus pateikta informacija apie atnaujintus nacionalinius planus, skirtus akvakultūros finansavimui po 2020 m. įgyvendinti.

3.4. Jūrinių teritorijų planavimo direktyva[57]

Jūrinių teritorijų planavimo direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės, siekdamos skatinti atitinkamos veiklos ir naudojimo būdų sambūvį ir tvarumą, parengtų jūrinių teritorijų planus. Jos teisiniame tekste pateikiama aiški nuoroda į JSPD ir nurodoma, kad jūrinių teritorijų planavimas turėtų būti įgyvendintas taikant ekosisteminį metodą ir turėtų padėti pasiekti geros aplinkos būklės tikslus bei kuo labiau suderinti terminus su JSPD. Ekosisteminis jūrinių teritorijų planavimo metodas arba sausumoje ir jūroje vykdomos veiklos sąveikos buvo apibrėžtos ir praktiškai pritaikytos keliais tyrimais, tačiau sutartos metodikos Europoje dar nėra.

[56] OSPAR vertinimo portalas, „Fizinės žalos vyraujančioms ir specifinėms buveinėms mastas“ (https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/biodiversity-status/habitats/extent-physical-damagepredominant-and-special-habitats/).

[57] 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema (OL L 257, 2014 8 28, p. 135).

Savo JSPD priemonių programose valstybės narės jūrų biologinę įvairovę (per saugomas teritorijas) ir hidrografinius pokyčius (vykdant veiklą, kuriai taikomi jūrinių teritorijų planai) daugiausia sieja su Jūrinių teritorijų planavimo direktyva, o trys šalys[58] numato galimą sąsają su povandeniniu triukšmu. Pirmasis jūrinių teritorijų planavimo ataskaitų teikimo etapas numatytas tik 2021 m., todėl dar neaišku, kokiu mastu į JSPD tikslus bus atsižvelgta direktyvą įgyvendinant nacionaliniu lygmeniu kaip priemonę, kuria remiamas ekosisteminis metodas. Kadangi Jūrinių teritorijų planavimo direktyvoje numatytas procesas apima visus mėlynosios ekonomikos sektorius ir veiklą, juo turėtų būti užtikrinamas valdymo priemonių, padedančių pasiekti gerą aplinkos būklę, vykdymas.

3.5. Strateginio poveikio aplinkai vertinimo ir Poveikio aplinkai vertinimo direktyvos[59]

Šiomis dviem direktyvomis siekiama aukšto aplinkos apsaugos lygio užtikrinant, kad tam tikrų planų ir (arba) programų (strateginio poveikio aplinkai vertinimai) ir projektų (poveikio aplinkai vertinimai) poveikis aplinkai būtų analizuojamas ankstyvajame sprendimų priėmimo proceso etape. JSPD priemonių programose strateginis poveikio aplinkai vertinimas ir poveikio aplinkai vertinimas daugiausia buvo susiję su hidrografiniais pokyčiais, povandeniniu triukšmu, jūrų biologine įvairove, eutrofikacija ir horizontaliosiomis priemonėmis. Nors biologinės įvairovės aspektai ne visada vertinami atliekant poveikio aplinkai vertinimą, maždaug pusė valstybių narių nurodo, kad priemonės, skirtos biologinės įvairovės klausimui spręsti, yra susijusios su Poveikio aplinkai vertinimo direktyva. Tačiau, priešingai, tik kelios valstybės narės pripažįsta poveikio aplinkai vertinimo tinkamumą vertinant su teršalais susijusią veiklą.

Dėl plačios taikymo srities ir strateginio pobūdžio Strateginio poveikio aplinkai vertinimo ir Poveikio aplinkai vertinimo direktyvose nustatyti vertinimai galėtų būti svarbūs visiems JSPD deskriptoriams, nors jų mastas ir išsamumo lygis gali skirtis. Pavyzdžiui, prieš išduodant leidimą projektams, kurie gali daryti didelį poveikį aplinkai, atliekamas jų poveikio aplinkai vertinimas. Šie vertinimai galėtų padėti atlikti būklės vertinimą pagal JSPD. Tas pats pasakytina ir apie Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvą, kurioje daugiausia dėmesio skiriama platesnio masto planams ir programoms. Šias tris direktyvas būtų galima geriau išnaudoti siekiant gauti daugiau grįžtamosios informacijos apie neigiamus veiksnius, trukdančius siekti geros aplinkos būklės, įskaitant veiklą jūroje ir sausumoje.

[58] Airija, Bulgarija, Lenkija.

[59] 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL L 197, 2001 7 21, p. 30) ir 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/52/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 124, 2014 4 25, p. 1).

3.6. Atliekų pagrindų direktyva[60], ES plastikų strategija[61] ir Vienkartinių plastikų direktyva[62]

Atliekų pagrindų direktyvoje numatyti svarbūs šiukšlių šalinimo ir vandens kokybės gerinimo mechanizmai, atitinkantys JSPD reikalavimus. Neseniai atlikus šios direktyvos peržiūrą, buvo įtrauktos tiesioginės nuorodos į poveikį jūros aplinkai, nustatytas JSPD atitinkantis tikslas sustabdyti jūrą teršiančių šiukšlių susidarymą ir reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi praktinių veiksmų, siekdamos užkirsti kelią šiukšlinimui, įskaitant jūrą teršiančias šiukšles. Todėl Atliekų pagrindų direktyvoje nustatyti tikslai ir priemonės yra tiesiogiai susiję su jūros teršalų problemos sprendimu. Kadangi kai kuriuos jos reikalavimus valstybės narės dar turi perkelti į nacionalinę teisę, dar negalima daryti išvados, kiek jie bus veiksmingi praktikoje. Šiuo metu pagrindinis uždavinys – užtikrinti visišką direktyvos įgyvendinimą ir užkirsti kelią (dažnai neapdorotų) atliekų šalinimui sąvartynuose, o tai gali būti problematiška, ypač pakrančių zonose.

Įgyvendinant JSPD sukauptos žinios apie jūrą teršiančias šiukšles, mikrošiukšles ir jų poveikį laukinei gyvūnijai, nors ir ribotos, padėjo plėtoti ES plastikų strategiją ir taip prisidėjo prie žiedinės ekonomikos veiksmų plano. Konkretus JSPD indėlio į tolesnę veiklą, susijusią su plastikų strategija, pavyzdys yra pagal ją suteiktas pagrindas naujajai direktyvai dėl vienkartinių plastikų ir žvejybos įrankių. Pagal JSPD vykdydama paplūdimius teršiančių šiukšlių stebėsenos veiklą, Komisija surinko pakankamai duomenų, kad galėtų pateikti poveikio vertinimą ir pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto. Be to, JSPD labai padės įvertinti šios naujos direktyvos dėl plastikų veiksmingumą ir stebėti kitų strategijos veiksmų, pavyzdžiui, šiukšlių ir mikroplastikų kiekio nustatymo ir jų žemėlapių sudarymo, pažangą. Tikimasi, kad toks indėlis bus naudojamas ir naujajam žiedinės ekonomikos veiksmų planui[63].

4. INFORMACIJOS APIE ES JŪROS APLINKOS BŪKLĘ SANTRAUKA

Pirminis ES jūrų vandenų vertinimas, kurį valstybės narės pateikė 2012–2015 m. pagal JSPD, nesuteikė vienodos žinių bazės visoje Europoje. Tai daugiausia lėmė rodiklių, pateiktų pagal kiekvieną kriterijų, nenuoseklumas, didelis metodinių požiūrių įvairiarūšiškumas ir pateiktos informacijos spragos. Siekdama pagerinti valstybių narių ataskaitų suderinamumą ir nuoseklumą, 2017 m. Komisija priėmė persvarstytą sprendimą dėl geros aplinkos būklės nustatymo (žr. 15 išnašą). Atnaujintas pradinis vertinimas turėjo būti pateiktas iki 2018 m. spalio mėn. Tačiau iki 2019 m. spalio mėn. ataskaitas pateikė tik 14 valstybių narių, 10 iš tai padarė sutartu elektroniniu formatu (SWD(2020) 60). Todėl ši santrauka, be valstybių narių pateiktos informacijos, dar grindžiama ir Europos aplinkos agentūros ir Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro surinkta informacija (pateikta SWD(2020) 61).

[60] 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/851, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/98/EB dėl atliekų (OL L 150, 2018 6 14, p. 109).

[61] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija(COM/2018/028 *final*).

[62] 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo (OL L 155, 2019 6 12, p. 1).

[63] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos“ (COM(2020) 98 *final*).

4.1. Jūrų ekosistemos, kurioms gresia pavojus

Biologinės įvairovės nykimas Europos jūrose per pirmąjį JSPD ciklą nebuvo sustabdytas[64]. Jūrų ekosistemų biologinė įvairovė vis dar pažeidžiama Europos jūrose ir gera buveinių ir rūšių būklė dar neužtikrinta. Kai kurioms jūrų populiacijoms ir rūšių grupėms vis dar gresia pavojus, įskaitant kai kuriuos jūrų paukščius (pvz., daugiau kaip 25 proc. šiaurės rytų Atlante įvertintų jūrinių paukščių rūšių populiacijos gerokai sumažėjo), plokštėtažiaunius[65] (pvz., apie 40 proc. Vidužemio jūros rūšių nyksta, apie daugelį iš jų trūksta duomenų) ir kai kuriuos banginių būrio gyvūnus[66] (pvz., Baltijos jūros jūrų kiaules, kurių populiaciją sudaro keli šimtai pavienių gyvūnų). Vidužemio ir Juodojoje jūrose peržvejojama bent 87 proc. versliniais tikslais naudojamų žuvų ir jūrinių bestuburių rūšių[67]. Banginių būrio gyvūnų populiacijų būklė yra arba nežinoma, arba prasta. Galvakojų moliuskų ir roplių stebėsena yra pernelyg prasta (pvz., 33 proc. pagal Buveinių direktyvą pateiktų ataskaitų apie jūrų vėžlius nustatyta apsaugos būklė buvo prasta, o 67 proc. – nežinoma).

Kita vertus, dabartinės valdymo priemonės ir bendros regioninės programos per pastaruosius porą dešimtmečių padėjo sumažinti atrinktą poveikį ir padidinti kai kurių rūšių populiacijų dydį (pvz., kai kurių pilkųjų ruonių populiacijos visoje Europoje; versliniais tikslais naudojamų žuvų šiaurės rytų Atlanto vandenyne). Šiuo metu 41 proc. įvertintų žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių šiaurės rytų Atlanto vandenyne ir Baltijos jūroje atitinka saugias biologines ribas ir ši procentinė dalis gerokai padidėja, kai atsižvelgiama tik į vieną iš dviejų kriterijų (mirtingumą dėl žvejybos arba reprodukcinį pajėgumą). Kiti stabilizavimo arba atkūrimo pavyzdžiai susiję su jūriniais ereliais Baltijos jūroje ir ruoniais vienuoliais Vidužemio jūros dalyse.

Dėl bendro demersinės žvejybos, pakrančių plėtros ir kitos veiklos poveikio jūros dugno buveinėms Europos jūrose kyla didelis pavojus. Iš preliminarių tyrimo, pateikto SWD(2020) 61, rezultatų matyti, kad apie 43 proc. Europos šelfo ir (arba) šlaito ploto ir 79 proc. pakrantės jūros dugno laikoma fiziškai sutrikdytu, daugiausia dėl žvejybos dugniniais tralais. Ketvirtadalis ES pakrančių teritorijų tikriausiai prarado jūros dugno buveines. Pagrindinė veikla, apie kurią pranešta pagal JSPD, dėl kurios fiziškai prarandamos bentoso buveinės[68], buvo žemės įsavinimas ir apsauga nuo potvynių, uostų statyba, kietųjų atliekų šalinimas, atsinaujinančiosios energijos gamyba ir netvarios akvakultūros praktikos poveikis. Tikėtina, kad pablogėjusi bentoso buveinių būklė turės įtakos rūšims, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai nuo jų priklauso, įskaitant versliniais tikslais naudojamų rūšių individų gausą.

Nors bendra Europos jūrinių mitybos tinklų būklė dar negali būti visapusiškai įvertinta, yra daug trofinių gildijų[69], kurių tendencijos laikui bėgant blogėja. Tai visų pirma susiję

[64] Apie jūrų biologinės įvairovės mažėjimą Europos jūrose liudija „Europos aplinka. Būklė ir perspektyvos 2020 m.“ (https://www.eea.europa.eu/soer-2020/intro), „IPBES regioninio biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų Europoje ir Vidurinėje Azijoje vertinimo ataskaita“ (https://ipbes.net/assessment-reports/eca), o išsamesnės nuorodos ir išsamesnė informacija pateikta SWD(2020) 61.

[65] Plokštėtažiauniai apima ryklius ir rombines rajas.

[66] Banginių būrio gyvūnams priklauso banginiai, delfinai ir jūrų kiaulės.

[67] Grindžiama 47 išteklių, kurie gali sudaryti pusę visų rajone versliniais tikslais naudojamų išteklių, analize.

[68] Jūros dugne aptinkamos buveinės.

[69] Trofinė gildija yra rūšių grupė, kuri panašiu būdu naudoja tos pačios rūšies išteklius.

su kelių populiariausių plėšrūnų, pavyzdžiui, paukščių, ryklių ir jūrų žinduolių, kiekio mažėjimu. Kai kurių jūrinių gyvūnų bendruomenių gausa nebėra pakankama, kad būtų išlaikytas visas jų reprodukcinis gamybinis pajėgumas; tai pasakytina apie daugelį Vidužemio ir Juodosios jūrų verslinių rūšių žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių. Taip pat esama požymių, kad keičiasi bendruomenių dydžio struktūra ir pasiskirstymas (kurie rodo trofinį lygį), pavyzdžiui, kalbant apie fitoplanktoną Baltijos jūroje ir zooplanktono (irklakojų vėžiagyvių) rūšis kai kuriose šiaurės rytų Atlanto vandenyno dalyse.

Kalbant apie duomenų prieinamumą, pažymėtina, kad daugumoje atvejų duomenų, reikalingų vertinamos rūšies būklei įvertinti, nepakanka. Turi būti naudojamasi keliais informacijos šaltiniais, iš kurių ne visada galima susidaryti suderintą ES vaizdą. Nepakankamai surinkta daugelio rūšių grupių mėginių, todėl vis dar negalime visapusiškai kiekybiškai įvertinti įvairios žmogaus veiklos poveikio jūrų populiacijoms ar visam mitybos tinklui. Būtina skubiai tobulinti duomenų rinkimą ir, jei įmanoma, jį papildyti modeliavimo metodais. Turėtų būti atliekami platesni ir reguliaresni žuvų išteklių vertinimai, visų pirma Vidužemio jūroje, Juodojoje jūroje ir Makaronezijoje.

4.2. Pagrindiniai veiksniai, darantys neigiamą poveikį jūrų ekosistemoms

4.2.1. Nevietinės rūšys

Europos jūrose yra daugiau kaip 1 200 jūrinių nevietinių rūšių ir bendras jų skaičius vis didėja, nors introdukcija per pastarąjį dešimtmetį, regis, sumažėjo. Didesnioji dalis tokių rūšių aptinkama Vidužemio jūroje. Maždaug 7 proc. jūrinių nevietinių rūšių yra potencialiai invazinės; reikia toliau tirti jų poveikį vietos bendruomenėms, ekosistemoms ir ekosisteminėms paslaugoms. Atrodo, kad pagrindiniai tokių rūšių introdukcijos į Europos jūras keliai yra laivyba (49 proc.) ir jūrų bei vidaus koridoriai, pavyzdžiui, Sueco kanalas (33 proc.). Reikia imtis priemonių, kad šie pagrindiniai keliai būtų užkardyti ir būtų kuo labiau sumažinta naujų introdukcijų, atsižvelgiant į regionų ypatumus. Sunku įvertinti vietinių jūrinių rūšių ir buveinių, kurias neigiamai paveikė nevietinės rūšys, dalį. Tačiau pagrindinio poveikio išvengti padėtų jūrų ekosistemų atsparumo didinimas kuo labiau apribojant sąlygas nevietinėms rūšims tapti invazinėmis (pvz., vietinių rūšių mažėjimą ir tuščių nišų atsiradimą mitybos tinkle, taip pat klimato kaitos poveikį).

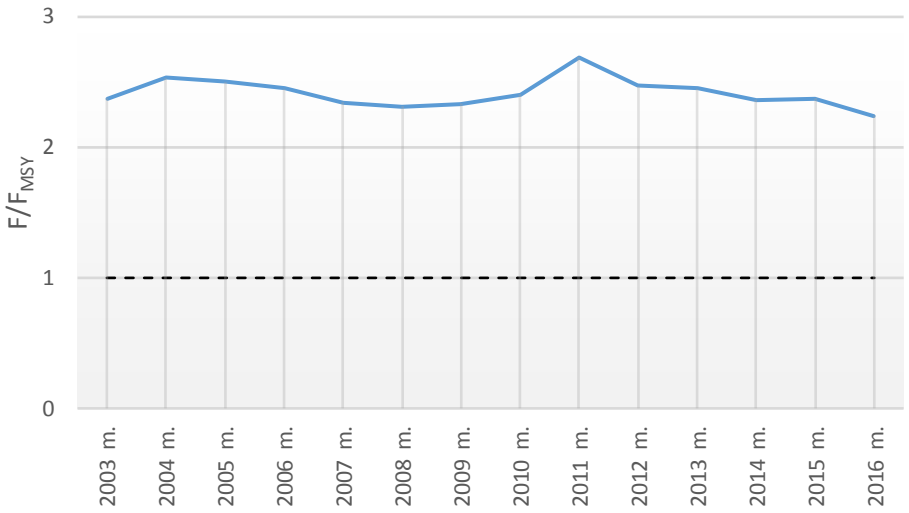
4.2.2. Žvejyba

Nuo 2000 m. pradžios geresnis žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių valdymas padėjo sumažinti žvejybos intensyvumą šiaurės rytų Atlanto vandenyne ir Baltijos jūroje, taip pat yra požymių, kad atkuriamas kelių žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių reprodukcinis pajėgumas. Šiuo metu 41 proc. įvertintų žuvų ir jūrinių bestuburių išteklių tuose dviejuose regionuose atitinka saugias biologines ribas[70], o tai reiškia, kad saugias biologines ribas atitinkančių išteklių skaičius beveik padvigubėjo – nuo 15 (2003 m.) iki 29 (2017 m.). Vidutinis mirtingumas dėl žvejybos šiuose regionuose artėja prie lygio, kuriam esant užtikrinamas didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis, tačiau, kad pagal bendros žuvininkystės politikos tikslus būtų pasiektas didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį atitinkantis mirtingumo dėl žvejybos lygis, dar reikia gerinti visų išteklių būklę.

[70] Remiantis maždaug trečdalio visų verslinių rūšių žuvų ir (arba) jūrinių bestuburių išteklių tame rajone vertinimu.

Priešingai, padėtis Vidužemio ir Juodojoje jūrose tebėra kritinė: 87 proc. įvertintų išteklių peržvejojama ir labai trūksta žinių apie žvejybos intensyvumą ir reprodukcinį pajėgumą. Padaryta tam tikra pažanga, visų pirma priėmus pirmąjį daugiametį vakarų Vidužemio jūros planą, pagal kurį galbūt pavyks užtikrinti, kad žvejybos pastangų sumažinimas siektų iki 40 proc.

Reikia imtis tolesnių skubių veiksmų, o sėkmė priklausys nuo informacijos apie jūras prieinamumo ir kokybės, įsipareigojimo įgyvendinti mokslines rekomendacijas vykdymo ir tinkamo valdymo priemonių taikymo. Daugelis išteklių tebėra peržvejojami ir (arba) neatitinka saugių biologinių ribų. Akivaizdu, kad visi subjektai turės dėti daugiau pastangų, kad užtikrintų tausų išteklių valdymą.

3 diagrama. Vidutinio žvejybos poveikio 47 vertintiems ištekliams Vidužemio ir Juodojoje jūrose tendencija. Brūkšnine linija žymima tvarumo slenkstinė riba arba didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio lygis. Vidužemio ir Juodosios jūros regionuose mirtingumas dėl žvejybos išliko labai didelis ir beveik nepakito nuo 2003 m., o tai reiškia, kad dauguma išteklių smarkiai peržvejojami[71].

Taip pat gali reikėti apsvarstyti galimybę imtis papildomų veiksmų, kad būtų pasiektas tikslas geriau apsaugoti ir išsaugoti jūros dugno buveines ir sumažinti priegaudą, sužvejojamą vykdant žvejybos veiklą. Pavyzdžiui, manoma, kad priegauda kelia didžiausią pavojų visoms nykstančioms ryklių ir rombinių rajų rūšims Europos jūrose, kuriose 32–53 proc. visų rūšių iškilusi grėsmė[72].

4.2.3. Žmogaus sukelta eutrofikacija

46 proc. Europos pakrančių vandenų neatitinka geros ekologinės būklės[73]. Tačiau kai kuriose šalyse nukentėjusių vietovių mastas mažėja. Maistinės medžiagos daugiausia problemų kelia Baltijos jūros regione – net 58 proc. jo pakrančių vandenų pasižymi per didele jų koncentracija, o fitoplanktonas – Juodosios jūros regione, kur per didelė jo koncentracija susidariusi net 85 proc. pakrančių vandenų. Eutrofikacija taip pat

[71] ŽMTEK 2019 m. duomenys (http://dx.doi.org/10.2760/22641).

[72] Nieto *et al.*, 2015 m. (https://www.iucn.org/ja/content/european-red-list-marine-fishes).

[73] https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/wise-wfd-3.

pastebima pietinėje Šiaurės jūros dalyje, Prancūzijos šiaurės vakarų pakrantėje ir netoli upių ištakų Vidužemio jūroje.

Baltijos ir Juodosios jūrų regionuose pastebėta daug vietovių, dėl eutrofikacijos, gamtinių sąlygų ir klimato kaitos poveikio netekusių deguonies. Tai daro didelį poveikį bentoso buveinėms ir mitybos tinklams. Maistinių medžiagų nuotėkis iš taškinių šaltinių ES gerokai sumažėjo, nors nuotėkis iš paskliduųjų šaltinių, t. y. dėl žemės ūkio veiklos, vis dar per didelis. Be to, nuo faktinio maistinių medžiagų patekimo į aplinką sumažėjimo iki eutrofikacijos poveikio sumažėjimo praeina ilgas laiko tarpas.

Nors eutrofikacija yra palyginti gerai ištirtas procesas, daugelyje regionų vis dar reikia suderinti stebėsenos metodus (tarp šalių, tarp pakrančių ir atviros jūros zonų, taip pat tarp JSPD ir Vandens pagrindų direktyvos).

4.2.4. Hidrografinių sąlygų negrįžtamas pakitimas

Apie 28 proc. Europos pakrantės veikia nuolatiniai hidrografiniai pokyčiai, be kita ko, susiję su jūros vandens judėjimu, druskingumu ir jūros temperatūros pokyčiais, kuriuos lemia žmogaus veikla, pavyzdžiui, dugno gilinimas, infrastruktūros plėtra, smėlio išgavimas arba gėlinimas. Tačiau pagal JSPD teikiamos informacijos apie su hidrografinėmis sąlygomis susijusias tendencijas ir aplinkos būklę yra per mažai ir ji pernelyg išskaidyta, kad būtų galima atlikti tinkamą didelio masto vertinimą. Taikomi kriterijai ir metodai nėra suderinti. Žmogaus veiklos sukelti tiesioginiai ir netiesioginiai hidrografinių kintamųjų pokyčiai, taip pat jų poveikis jūros dugnui ir vandens storymės buveinėms ne visada gerai suprantami ir apie juos ne visada pranešama pagal JSPD. Kadangi didelė dalis žmogaus veiklos, tiesiogiai susijusios su hidrografiniais veiksniais, vykdoma pakrančių vandenyse, šis klausimas glaudžiai susijęs su Vandens pagrindų direktyva.

4.2.5. Teršalai

ES prioritetas – siekti nulinės taršos, visų pirma užkertant kelią kenksmingų medžiagų išleidimui jų susidarymo vietoje. Įgyvendinus priemones pagal įvairius ES ir pasaulinius teisės aktus, skirtus kovai su chemine tarša, sumažėjo kai kurių pavojingų medžiagų, pavyzdžiui, polichlorinuotų bifenilų (PCB), tam tikrų chloro organinių pesticidų ir alavo junginių, koncentracija ir poveikis jūros aplinkai, taip pat sumažėjo naftos išsiliejimo atvejų[74]. Vis dėlto šios medžiagos yra labai patvarios, todėl jų vis dar yra jūros aplinkoje.

Apskritai Baltijos jūroje yra palyginti didelė gyvsidabrio, bromintųjų antipirenų ir radioaktyviojo izotopo Cs-137 koncentracija. Šiaurės rytų Atlanto vandenyne vis dar kyla susirūpinimas dėl kai kurių sunkiųjų metalų (pvz., gyvsidabrio, kadmio ir švino), PCB gimininguų junginių ir policiklinių aromatinių angliavandenilių kiekio. Vidužemio jūroje yra keletas pakrančių zonų, kuriose biota užteršta švinu, o nuosėdose aptinkama gyvsidabrio. Atrodo, kad Juodojoje jūroje kyla problemų dėl taršos organiniais teršalais, pavyzdžiui, pesticidais, PCB, policikliniais aromatiniais angliavandeniliais ir kai kuriais sunkiaisiais metalais. Svarbu pabrėžti, kad dabartiniuose vertinimuose daugiausia dėmesio skiriama ribotam teršalų skaičiui ir daugelis aplinkai pavojingų medžiagų nėra reguliariai stebimos ir vertinamos.

[74] Pastangos ir toliau dedamos. Pavyzdžiui, ES valstybės narės ir Komisija neseniai pasiūlė iš dalies pakeisti Tarptautinės jūrų organizacijos (IMO) konvenciją dėl laivuose naudojamų žalingų apsaugos nuo užsiteršimo sistemų kontrolės, į ją įtraukiant biocido cibutrino, kuris yra labai kenksmingas dumbliams, jūrų žolių sąžalynams ir koralams, kontrolę.

Kalbant apie teršalus jūros gėrybėse, sunkiųjų metalų, policiklinių aromatinių angliavandenilių, PCB ir dioksinų koncentracija jose turėtų būti mažesnė nei ES maisto teisės aktuose nustatyta didžiausia leistina koncentracija[75]. Tačiau tam tikrose žuvyse ir žvejybos produktuose iš Baltijos jūros regiono nuolat aptinkamas viršytas didžiausias leistinas dioksinų ir dioksinų tipo PCB kiekis, todėl šiame regione draudžiama prekiauti lašiša. Iš visų ES vandenų turima mažai informacijos apie nereguliuojamus teršalus arba medžiagas, kurios gali kauptis žmonėms vartoti skirtose žuvyse ir jūrų gėrybėse. Vis dėlto iš naujausių duomenų matyti, kad daugumos rūšių jūrų gyvūnuose, įskaitant žuvis ir jūrinius bestuburius, yra susikaupę plastiko cheminių medžiagų liekanų[76].

Jūrų taršos stebėseną galima gerinti: i) veiksmingiau vykdant duomenų gavybą ir kuriant bendrus stebėsenos tinklus (ypač Vidužemio ir Juodojoje jūrose) ir ii) regionų lygmeniu taikant suderintus metodus.

4.2.6. Jūrą teršiančios šiukšlės

Jūrą teršiančios šiukšlės, tiesiogiai susijusios su šiukšlių atsiradimu sausumos ir upių aplinkoje, sulaukė didelio dėmesio ir, remiantis pagal JSPD ir regionines jūrų konvencijas atliktais vertinimais, buvo greitai parengti ES lygmens teisėkūros veiksmai dėl vienkartinių plastikų ir su žvejyba susijusių šiukšlių, taip pat peržiūrėta Direktyva dėl uosto priėmimo įrenginių, į kuriuos pristatomos laivų atliekos[77]. Patvirtinta, kad šiukšlių yra visose jūros aplinkos vietose (ant kranto, vandens storymėje ir jūros dugne). Plastiko gaminiai sudaro didžiausią jūrą teršiančių šiukšlių dalį. Pavyzdžiui, vienkartiniai plastikai sudaro 50 proc. visų Europos paplūdimius teršiančių šiukšlių, o žvejybos įrankiai, kurių sudėtyje yra plastiko, sudaro dar 27 proc. Plastiką Europos jūrose taip pat labai dažnai praryja jūrų gyvūnai. Pavyzdžiui, 93 proc. vertintų fulmarų paukščių šiaurės rytų Atlanto vandenyne buvo prariję kokio nors plastiko; 85 proc. vertintų vėžlių Vidužemio jūroje buvo prariję šiukšlių.

Nors reguliari regioninė stebėsena nevykdoma, visi moksliniai tyrimai rodo, kad jūros vandenyje yra didelis mikrošiukšlių kiekis. Pagal naująjį žiedinės ekonomikos veiksmų planą numatoma imtis konkrečių veiksmų ES lygmeniu, kad būtų sumažintas sąmoningai į produktus dedamų mikroplastikų kiekis, mikrošiukšlių, susidarančių dėl makrošiukšlių irimo, kiekis ir mikroplastiko nuotėkis iš produktų (pvz., padangų ir tekstilės) juos naudojant, taip pat iš parengiamosios gamybos plastiko granulių.

Valstybės narės įgyvendina regioninius kovos su jūrą teršiančiomis šiukšlėmis veiksmų planus ir daug nacionalinių veiksmų. Vis dėlto šiukšlių kiekio vertinimai dar tik rengiami ir žinios apie jų išplitimo būdus dar tik kaupiamos, taip pat trūksta tikslinių priemonių pagrindinių šaltinių klausimui spręsti. Europoje yra didelių spragų, susijusių su duomenimis apie šiukšles jūros dugne, paviršiniame sluoksnyje ir vandens storymėje, mikrošiukšles ir poveikį jūrų gyvūnams (ypač įsipainiojimą). JSPD siekiama patenkinti

[75] 2006 m. gruodžio 19 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1881/2006, nustatantis didžiausias leistinas tam tikrų teršalų maisto produktuose koncentracijas (OL L 364, 2006 12 20, p. 5).

[76] Cheminiai teršalai, ypač plastiko priedai, gali kelti ekotoksikologinę riziką, kuri daro poveikį jūrų organizmams ir yra jiems perduodama (pvz., Hermabessiere *et al.*, 2017 m., http://dx.doi.org/10.1016/j.chemosphere.2017.05.096).

[77] 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/883 dėl uosto priėmimo įrenginių, į kuriuos pristatomos laivų atliekos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/65/ES ir panaikinama Direktyva 2000/59/EB.

neatidėliotiną poreikį koordinuoti stebėsenos metodikas nacionaliniu, regionų ir ES lygmenimis.

4.2.7. Povandeninis triukšmas

ES lygmeniu daugiausia pastangų skirta povandeninio triukšmo erdviniam pasiskirstymui ir šaltiniams nustatyti – tai pirmas žingsnis siekiant nustatyti galimą šio veiksnio poveikį jūrų ekosistemoms. Nors yra keletas povandeninio triukšmo žemėlapių, būklės vertinimų atlikta labai mažai[78]. Iš mokslinių tyrimų veiklos matyti, kad povandeninis triukšmas gali daryti įvairų neigiamą poveikį jūrų gyvūnams, pradedant elgesio pokyčiais ir baigiant jų mirtimi.

Jūrų eismas laikomas pagrindiniu nuolatinio povandeninio triukšmo šaltiniu. Laivybos intensyvumas yra didžiausias pagrindiniuose laivybos koridoriuose ir netoli uostų. Vidužemio jūroje eismas intensyviausias (27 proc. jūros teritorijos), po jos eina Baltijos jūra (19 proc. jūros teritorijos). Impulsinis povandeninis triukšmas, kurį paprastai sukelia tokia veikla kaip jūrų moksliniai tyrimai, jūros išteklių energijos platformos ar statybos operacijos, erdvės požiūriu yra ribotas (tikėtina, kad jis pasitaiko 8 proc. ES jūrų teritorijos), tačiau jo greičiausiai pasitaiko didelėse Baltijos jūros, Vidužemio jūros centrinės dalies ir Levanto jūros, Šiaurės jūros, Keltų jūros, Balearų jūros ir Adrijos jūros teritorijose. Atitinkamai sukurti du šiaurinių ir pietinių ES šalių impulsinio triukšmo šaltinių registrai. Vis dėlto esama didelių stebėsenos ir žinių spragų.

Atsižvelgiant į tai, jog numatoma, kad ateityje žmonių veiklos, dėl kurios kyla nenutrūkstamas ir impulsinis povandeninis triukšmas, daugės, tikėtina, kad povandeninio triukšmo poveikis taip pat didės. Siekiant kuo labiau sumažinti poveikį, planuojant diegti atitinkamas technologijas ar pramoninę veiklą (pvz., laivybos koridorius, vėjo jėgainių parkus) jau ankstyvuoju etapu reikėtų apsvarstyti galimybę apriboti ar kompensuoti povandeninį triukšmą. Kai kurie ekspertai rekomenduoja parengti erdvės ir laiko kalendorius.

Taip pat reikėtų atsižvelgti į kitas energijos formas, pvz., šviesą ar šilumą. Kai kurios valstybės narės iš tiesų į tai atsižvelgė savo strategijose, tačiau reikia dėti daugiau pastangų siekiant strategiškesnio požiūrio į tokį poveikį.

5. PAGRINDINIAI UŽDAVINIAI IR PASIŪLYMAI, KAIP PAGERINTI JSPD ĮGYVENDINIMĄ[79]

5.1. Nuoseklesnis ir platesnio užmojo „geros aplinkos būklės“ nustatymas

Gera aplinkos būklė yra bendras JSPD tikslas. Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės ją apibrėžtų regiono ar paregionio lygmeniu, o 2017 m. sprendime pateikiamos kiekvieno kriterijaus specifikacijos. Tik 8 proc. pirmųjų geros aplinkos būklės apibrėžčių, pateiktų valstybių narių, buvo įvertintos kaip tinkamos (SWD(2020) 61). Šios apibrėžtys paprastai yra kokybinės ir jomis nenustatomi aiškūs tikslai, todėl daugumai jų trūksta kiekybinės informacijos, kuri leistų aiškiai įvertinti pažangą. Apskritai tame pačiame jūrų regione ar paregionyje taip pat trūko nuoseklumo. Geros aplinkos būklės

[78] Vienas pavyzdžių – HELCOM, 2019 m. (http://www.helcom.fi/Lists/Publications/BSEP167.pdf).

[79] Kaip reikalaujama JSPD 20 straipsnio 3 dalies c punkte.

nustatymas turi būti labiau išmatuojamas, nuoseklesnis ir platesnio užmojo regioniniu požiūriu[80].

Jei persvarstytas sprendimas dėl geros aplinkos būklės bus visiškai įgyvendintas, tai bus drąsus ir svarbus žingsnis siekiant nustatyti gerą aplinkos būklę taikant bendrą metodą (pvz., sudarant rūšių sąrašus, nustatant vertinimo mastą ir slenkstines vertes). Kai kurios valstybės narės pademonstravo vis didesnes pastangas ir didesnį užmojį. Vis dėlto, atsižvelgiant į finansuotus projektus, kuriais remiamas JSPD įgyvendinimas, ir kai kurias diskusijas dėl regioninių jūrų konvencijų, matyti, kad, išskyrus kelias išimtis, vis dar nėra bendro regioninio supratimo, kas yra gera aplinkos būklė[81]. Nors Komisija dar nebaigė oficialaus naujai pateiktos informacijos vertinimo, iš pradinės analizės matyti, kad 2018 m. pateikti geros aplinkos būklės nustatymai vis dar labai skiriasi; tačiau kai kuriose regioninėse jūrų konvencijose padaryta didelė pažanga apibrėžiant bendrus rodiklius su regionų lygmeniu sutartomis slenkstinėmis vertėmis. Nors bendra įgyvendinimo strategija siekiama direktyvos įgyvendinimo nuoseklumo, valstybės narės gali lanksčiai nustatyti savo aplinkybėms ir regionui tinkamus ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus. 2017 m. sprendime reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų tam tikras slenkstines vertes Sąjungos lygmeniu, o ne per regionines struktūras. Su jomis susijęs darbas pradėtas per pirmąjį įgyvendinimo ciklą. Tačiau net ir šiuo atveju bandymai apibrėžti slenkstines vertes parodė, kad ši sąvoka yra dviprasmiška: kadangi gera aplinkos būklė turi būti plataus užmojo, nes turėtų atspindėti bendrą apibrėžtį, ką norime pasiekti mūsų jūroms, nustačius terminą (dabartinėje direktyvoje – 2020 m.) valstybės narės negali patvirtinti plataus užmojo geros aplinkos būklės apibrėžties.

5.2. Priemonių veiksmingumo užtikrinimas

Valstybės narės dėjo daug pastangų, kad parengtų savo pirmąsias JSPD priemonių programas, integruodamos įvairias nacionalines, ES ir tarptautines politikos kryptis ir užpildydamos esamas spragas naujomis ekonomiškai efektyviomis priemonėmis. Jos pranešė iš viso apie 4 653 priemones. Iš viso 79 proc. priemonių, apie kurias pranešta, buvo tiesioginės techninės arba reguliavimo priemonės (tikėtina, kad jos darys didesnį tiesioginį poveikį neigiamiems veiksniams), o likusios priemonės buvo veikiau netiesioginės paramos veiksmai. Vis dėlto priimtomis priemonėmis tinkamai atsižvelgiama ne į visus poveikį jūros aplinkai daromus neigiamus veiksnius, nes tik 53 proc. įvertintų programų (pagal deskriptorių ir pagal valstybes nares) atrodo tinkamos esamiems neigiamiems veiksniams šalinti (SWD(2020) 61 12 lentelė ir 8 pav.).

Valstybėms narėms taip pat buvo sunku įvertinti, kokį poveikį įvairios jų numatytos įdiegti priemonės darys jūros aplinkai. Taip iš dalies yra dėl to, kad sunku numatyti bet kurios atskiros priemonės taikymo laiką ir visas praktines pasekmes, jau nekalbant apie bendrą priemonių rinkinio naudą. Vis dėlto, kai neigiamus veiksnius ir priemones galima susieti aiškiu priežasties ir poveikio ryšiu, įmanoma nustatyti konkretų atitinkamų ES politikos priemonių (pavyzdžiui, Miesto nuotekų valymo direktyvos, Buveinių ir

[80] Atsižvelgdamas į tai, Regionų komitetas paragino imtis esminių politinių pokyčių sykiu atkreipdamas dėmesį į valstybių narių nustatytų tikslų užmojo ir nuoseklumo stoką, dėl kurios labai sunku žinoti, kiek dar reikia nuveikti siekiant minėto tikslo (RK 112-oji plenarinė sesija, vykusi 2015 m. birželio 3–4 d., nuomonė „Geresnė jūrų aplinkos apsauga“, priimta vienbalsiai).

[81] Atsižvelgdama į pamatinį direktyvos pobūdį ir į tai, kad duomenys, skirti įvertinti, ar pasiektas geros aplinkos būklės 2020 m. terminas, bus pateikti tik kitame atnaujintame vertinime (iki 2024 m.), Komisija iki šiol nepradėjo jokių pažeidimo nagrinėjimo procedūrų, susijusių su tikslo pasiekimu arba nepakankamu bendradarbiavimu rengiant regionų ar paregionių geros aplinkos būklės apibrėžtis.

Paukščių direktyvų, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvos), kurios taip pat nurodytos kaip su JSPD susijusios priemonės, poveikį.

Remiantis iki šiol 17-os valstybių narių[82] pateiktomis ataskaitomis dėl pažangos, padarytos įgyvendinant su JSPD susijusias priemones, jau įgyvendinta 16 proc. naujų priemonių, o 56 proc. priemonių yra parengtos įgyvendinti. Atrodo, kad vėlavimas daugiausia susijęs su finansavimo, techniniais ar nacionaliniais administraciniais klausimais.

Kai kurie neišspręsti antrojo įgyvendinimo ciklo klausimai yra šie: i) sutelkti dėmesį į tai, kad būtų tinkamai reaguojama į kiekvienam regionui (paregioniui) būdingus pagrindinius neigiamus veiksnius, dėl kurių valstybės narės negali pasiekti geros aplinkos būklės, ii) susitarti dėl priemonių, apie kurias turi būti pranešta, išsamumo ir (arba) apibendrinimo lygio ir sutelkti dėmesį į jų numatomą poveikį mažinant neigiamus veiksnius ir jų rezultatus, iii) geriau įvertinti priemonių efektyvumą ir veiksmingumą siekiant aplinkos apsaugos tikslų ir geros aplinkos būklės[83], visų pirma taikant integruotą modeliavimą arba susiejant su stebėsenos programomis, ir iv) padidinti ES, regioninių ir nacionalinių priemonių suderinamumą, kai valstybėse narėse sudaromos sąlygos bendradarbiauti, kad dedant mažiau pastangų būtų pasiekta daugiau.

Pagrindiniai neigiami veiksniai, kuriuos valstybės narės nurodė bendroje įgyvendinimo strategijoje, žvelgiant iš regionų (paregionių) perspektyvos

- Baltijos jūra: eutrofikacija, žala jūros dugnui, atsitiktinė priegauda.
- Šiaurės jūra: šiukšlės, žvejyba (įskaitant žalą jūros dugnui), eutrofikacija, bendras poveikis labai judžioms rūšims.
  - ↳ Biskajos įlanka ir Pirėnų pakrantė, Makaronezija ir Keltų jūros: šiukšlės, nevietinės rūšys, (vietos) žvejyba.
- Vidužemio jūra: peržvejojimas, nevietinės rūšys, šiukšlės, bendras poveikis labai judžioms rūšims.
  - ↳ Kitas vietos lygmeniu svarbūs veiksniai, pvz., eutrofikacija Adrijos jūroje ir impulsinis triukšmas vakarinėje Vidužemio jūros dalyje.
- Juodoji jūra: teršalai, povandeninis triukšmas, žala jūros dugnui, peržvejojimas.
- Klimato kaita kelia susirūpinimą visuose regionuose.

5.2.1. Erdvės apsaugos priemonių svarba

Iš maždaug 4 700 priemonių, apie kurias valstybės narės pranešė pagal JSPD, 246 buvo erdvės apsaugos priemonės. Nuo 2012 m. jomis padvigubinta saugomomis jūrų

[82] Ataskaitų pagal JSPD 18 straipsnį vis dar nepateikė Bulgarija, Graikija, Italija, Kipras, Malta ir Portugalija (2019 m. spalio mėn. pabaigos duomenimis).

[83] Kai kurie Europos Parlamento nariai apgailestavo, kad Europos Komisija griežčiau nekontroliuoja, kaip turėtų būti vykdoma stebėsena (2017 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komiteto posėdžio darbotvarkės 5 punktas). Nuo 2014 m. laikomasi rekomendacijų ir dedamos tolesnės pastangos stiprinti regioninį bendradarbiavimą.

teritorijomis vadinama erdvė Europoje, kuri apima daugiau kaip 10 proc. vandenų ir atitinka pasaulinius įsipareigojimus. Nepaisant to, šios priemonės regionuose ir gylio zonose pasiskirsčiusios netolygiai (žr. SWD(2020) 61). JSPD raginama sukurti nuoseklų ir pavyzdinį saugomų teritorijų tinklą, kad būtų sustabdytas biologinės įvairovės nykimas ir padidintas jūros aplinkos atsparumas, visų pirma klimato kaitai. Veiksmingos saugomos jūrų teritorijos (t. y. veiksmingai saugomos ir valdomos teritorijos) iš tikrųjų gali padėti išvengti rūšių ir buveinių nykimo ir būklės blogėjimo, daryti netiesioginį poveikį, dėl kurio didėtų versliniais tikslais naudojamų rūšių biomasė, sekvestruoti organinę ir neorganinę anglį ir taip švelninti klimato kaitą, didinti pakrančių apsaugą kaip svarbią prisitaikymo priemonę, didinti ekosistemos atsparumą invazinėms rūšims ir visuotiniam atšilimui, kaupti arba skaidyti teršalus, pvz., maistinių medžiagų perteklių, skatinti tvarią turistinę bei rekreacinę veiklą ir būti neįkainojamu prieglobsčiu moksliniams tyrimams ir techninėms inovacijoms.

Tačiau daugelis Europos saugomų jūrų teritorijų vis dar nėra tinkamai valdomos ir negali būti vertinamos nuoseklumo ir veiksmingumo požiūriu, nes trūksta tinkamų priemonių ir duomenų srautų. ES aplinkybėmis[84] pagrindiniai uždaviniai, kuriuos reikia įveikti siekiant, kad saugomų jūrų teritorijų tinklai taptų veiksmingomis išsaugojimo priemonėmis, yra šie: i) sukurti saugomų teritorijų, kurios yra ekologiniu požiūriu svarbios regionų (paregionių) mastu, tinklus, o tai kai kuriuose regionuose apima saugomų teritorijų aprėpties ir mažiausio dydžio didinimą; ii) padidinti griežtai saugomų zonų arba zonų, kuriose draudžiama veikla, dalį ir sustiprinti vykdymo užtikrinimo ir kontrolės veiklą, kad būtų užkirstas kelias „nerealizuotų parkų“ egzistavimui; iii)) kiekvienoje saugomoje teritorijoje įgyvendinti veiksmingus valdymo planus su pritaikytomis priemonėmis ir tinkamais ištekliais. Nauja biologinės įvairovės strategija iki 2030 m.[85] ir su ja susiję pasiūlymai apsaugoti ir atkurti jūrų ekosistemas yra svarbus žingsnis šia kryptimi.

5.3. Įgyvendinimo racionalizavimas

5.3.1. Sudėtingumas

Akivaizdu, kad platus JSPD užmojis ir holistinis požiūris reiškia, kad reikia išsamių žinių, vertinimo ir ataskaitų teikimo, ir tiek valstybės narės, tiek Komisijos tarnybos yra įsipareigojusios patenkinti šiuos poreikius. Pirmasis įgyvendinimo ciklas buvo ypač sudėtingas visiems bendros įgyvendinimo strategijos dalyviams, nes kiekvienas etapas buvo aptartas, apibrėžtas, pristatytas ataskaitose ir įvertintas pirmą kartą. Dauguma bendros įgyvendinimo strategijos narių nurodo, kad pagrindiniai iššūkiai yra tinkamas direktyvos įgyvendinimas, išteklių (daugiausia žmogiškųjų išteklių ir laiko) trūkumas, lėtas jūrų ekosistemų atsigavimas ir politinės valios trūkumas. Pasikartojantys valstybių narių ataskaitų teikimo pagal direktyvą vėlavimai ir su tuo susiję pažeidimai[86] atskleidžia, kad valstybėms narėms buvo sunku įvykdyti reikalavimus. Nors tikimasi, kad

[84] ES saugomų jūrų teritorijų nustatymas ir valdymas yra privalomi pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas bei JSPD ir grindžiami ES biologinės įvairovės strategijos tikslais. Kitomis politikos priemonėmis, pavyzdžiui, Jūrinių teritorijų planavimo direktyva ir bendra žuvininkystės politika, prisidedama prie nuoseklaus jų valdymo.

[85] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2030 m. ES biologinės įvairovės strategija Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą“ (COM/2020/380 *final*).

[86] Nuo 2012 m. prieš valstybes nares dėl vėlavimo pateikti ataskaitas iš viso pradėtos 52 bandomosios ir pažeidimo nagrinėjimo procedūros.

per kitus ciklus šis procesas pagerės, nes dabar ataskaitų teikimas turėtų būti daug paprastesnis ir aiškesnis, vis dar yra tam tikrų konkrečių klausimų, kuriuos būtų galima išspręsti siekiant racionalizuoti įgyvendinimo procesą.

Pirmasis ciklas parodė, kad JSPD įgyvendinimui skirti ištekliai, atrodo, neatitinka tinkamo direktyvos įgyvendinimo poreikių, net jei didelė įgyvendinimo dalis remiama kitų sričių politika. Pateikta tam tikrų sumanymų, kaip padidinti šiuos išteklius, pavyzdžiui, įtraukti tam tikrus pramonės sektorius į jų poveikio stebėseną, susieti jūrinių teritorijų planavimo procesą, kad būtų užtikrinta tinkama mėlynosios ekonomikos ir tvarumo pusiausvyra, geriau panaudoti stebėjimo sistemas, koordinuojamas pagal mokslinių tyrimų programas (pvz., „Horizontas 2020“) ir ES lygmeniu sukurtais produktais (pvz., „Copernicus“), ir paraginti valstybes nares visapusiškai pasinaudoti Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu[87] nacionalinių jūrų strategijų kūrimui ir įgyvendinimui finansuoti.

JSPD neabejotinai yra sudėtinga sistema, kuri netrukus (pradedant šiais metais) bus peržiūrėta atliekant teisės aktų vertinimą. Per pirmąjį įgyvendinimo ciklą visi susiję subjektai turėjo suprasti įvairių strategijų elementų sąsajas. Tai ne visada buvo aišku. Pavyzdžiui, valstybėms narėms dažnai nepavyko atskirti tikslų ir geros aplinkos būklės nustatymo. Jos nesusiejo savo tikslų su savo priemonėmis, kad galėtų pagrįstai įvertinti savo pažangą, padarytą siekiant geros aplinkos būklės. Stebėsenos programos taip pat ne visada buvo susietos su tikslais, o dėl to, kad buvo parengtos prieš įgyvendinant priemones, jų tarpusavio ryšys taip pat buvo nepakankamas. Iki šiol pažanga nustatant slenkstines vertes, pagal kurias nustatoma gera aplinkos būklė, buvo lėta ir panašu, kad nenorėta nustatyti plataus užmojo lygių, nes tai trukdytų valstybėms narėms pasiekti gerą aplinkos būklę per direktyvoje nustatytą terminą. Dokumente SWD(2020) 62 Komisija nagrinėja šiuos kompleksinius klausimus.

5.3.2. Terminai

Direktyvoje nustatyti ataskaitų teikimo terminai yra neaiškūs, nes joje nustatyti pastovūs įvairių nacionalinių jūrų strategijų dalių pateikimo terminai[88], tačiau pateikti varijuojantys konsultacijų, paskelbimo ar įgyvendinimo pažangos vertinimo terminai[89]. Ši problema išspręsta pasiekus susitarimą su valstybėmis narėmis dėl bendros įgyvendinimo strategijos taikyti pastovius terminus. Be to, 2020 m. terminas, iki kurio pagal 1 straipsnį turi būti pasiekta gera aplinkos būklė, nėra konkrečiai suderintas su ataskaitų teikimo ciklais, nes pažangos siekiant šio tikslo vertinimas, grindžiamas stebėsenos duomenimis iki 2020 m. ir vėliau, bus pateiktas tik 2024 m. Be to, šios direktyvoje nustatytos įgyvendinimo ataskaitos paskelbimo data nesuteikė realių galimybių visapusiškai pripažinti 2018 m. pateiktą informaciją apie jūros aplinkos vertinimą, geros aplinkos būklės apibrėžtis ir aplinkos apsaugos tikslus arba apie priemonių programų įgyvendinimo pažangą. Taip pat reikia atsižvelgti į galimą vėlavimą, nes konkrečių priemonių įgyvendinimas ne visada iš karto lemia jūros aplinkos atkūrimą.

[87] Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas remia bendros žuvininkystės politikos ir integruotos jūrų politikos, įskaitant jos aplinkos apsaugos ramstį – JSPD, – įgyvendinimą. Fondas skatina tvarią ir efektyviai išteklius naudojančią žvejybos ir akvakultūros veiklą, be kita ko, remdamas geriau integruotas išsaugojimo priemones, geresnę kontrolę ir vykdymo užtikrinimą, patobulintą duomenų rinkimą ir geresnį jūrų pažinimą.

[88] Pagal JSPD 5 straipsnio 2 dalį ir 17 straipsnio 2 dalį.

[89] Remiantis JSPD 17 straipsnio 3 dalies, 18 straipsnio ir 19 straipsnio 3 dalies nuostatomis.

Nors ES jau suderino šešerių metų vandens ir jūrų politikos valdymo ir ataskaitų teikimo ciklą, tolesnis derinimas su gamtinių ataskaitų teikimo ciklu (iš esmės 1 metų vėlavimas) galėtų būti naudingas ir padaryti vertinimus efektyvesnius.

5.3.3. Ataskaitų teikimas

Ataskaitų teikimas yra labai sudėtingas dėl plačios direktyvos taikymo srities ir ataskaitų teikimo dažnumo (trys pagrindinės ataskaitos per šešerių metų ciklą). Kompetentingos institucijos ir Komisija yra priverstos vieną po kito prisiimti įsipareigojimus teikti ataskaitas ir atlikti atitinkamą vertinimą, neturėdamos pakankamai laiko ar išteklių, kad galėtų tinkamai apsvarstyti kiekvieną etapą ir strategines diskusijas prieš pradėdamos kitą etapą. Daugelis valstybių narių, kurios vėluoja teikti ataskaitas, taip pat lėtina procesą (žr. 8 išnašą ir SWD(2020) 60), o tai daro grandininį poveikį Komisijos atliekamiems vertinimams. Tai reiškia, kad grįžtamoji informacija valstybėms narėms pateikiama pavėluotai, dažnai per vėlai, kad į ją būtų galima atsižvelgti rengiant vėlesnes ataskaitas.

Valstybės narės daug investuoja į tekstines ataskaitas, susijusias su jų nacionaliniais procesais ir viešomis konsultacijomis. Tačiau šiandien elektroninių ataskaitų teikimas yra labai svarbus, kad būtų galima laiku surinkti palyginamą informaciją visoje ES. Sistema grindžiama iš nacionalinių vertinimų gauta informacija, o naujos stebėsenos technologijos gali padėti susidaryti tikslesnį vaizdą apie faktinę jūrų būklę ir pažangą siekiant geros aplinkos būklės. Be to, per pirmąjį JSPD ciklą tekstinės ir elektroninės ataskaitos ne visada buvo lygiavertės. Kai kurios valstybės narės gali naudotis regioninių jūrų konvencijų ataskaitomis, tačiau jų formatas nėra visiškai suderintas su e. ataskaitų teikimo poreikiais.

Komisija ir Europos aplinkos agentūra siekia tobulinti ir skaitmeninti ataskaitų teikimo priemones, kad informacija, teikiama pagal regionines jūrų konvencijas, kitas ES politikos priemones arba anksčiau pateikta informacija būtų sklandžiai perduodama JSPD ataskaitų teikimo tikslais. Reikėtų pašalinti elektroninėse ataskaitose ir statistinėse tekstinėse ataskaitose, kurioms kai kurios valstybės narės, regis, teikia pirmenybę, pateikiamų duomenų neatitikimus, nes jie trukdo visam procesui. Su JSPD susijusi informacija pradedama efektyviai ir skaidriai skelbti portale „WISE Marine“[90], skelbiant centralizuotas ataskaitų lenteles ir nacionaliniu lygmeniu teikiamus duomenis.

5.4. Didesnis politikos integravimas

Kaip jau minėta skirsnyje dėl veiksmingumo, JSPD apima visą veiklą, kuri daro poveikį jūrų ekosistemoms (pvz., žvejybą, laivybą, naftos ir dujų gavybą jūroje, atsinaujinančiuosius energijos išteklius), tačiau šia direktyva tokia veikla nėra konkrečiai reglamentuojama. Nenuostabu, kad apie 75 proc. JSPD priemonių susijusios su kitomis teisinėmis sistemomis. Todėl siekiant JSPD tikslų tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu labai svarbus racionalizavimas ir koordinavimas su kitų sektorių politika. Nors Mėlynojo augimo strategija[91] grindžiama tuo pačiu esminiu tvarumo principu kaip ir JSPD, jei ji nebus tvariai įgyvendinta, ja gali būti šiek tiek prieštaraujama JSPD priemonėms, kuriomis siekiama geros aplinkos būklės, ypač atsižvelgiant į galimą jūrinės veiklos, pavyzdžiui, jūros išteklių energijos ir akvakultūros, plėtrą. Siekdamos užtikrinti, kad įprastos ar naujos ekonominės veiklos plėtra nedarytų papildomo neigiamo poveikio

[90] https://water.europa.eu/marine.

[91] Komisijos komunikatas „Inovacijos mėlynojoje ekonomikoje. Mūsų jūrų ir vandenynų potencialo panaudojimas darbo vietoms kurti ir ekonomikai kelti“, COM(2014) 254/2.

jūros aplinkai, ES ir jos valstybės narės, remdamosi moksliniais duomenimis, turi sukurti tvirtesnes sąsajas tarp JSPD ir politikos, kuria reglamentuojama jūrinė veikla, pavyzdžiui, Jūrinių teritorijų planavimo direktyvos, bendros žuvininkystės politikos, su energetika susijusių iniciatyvų[92], jūrų transporto politikos ar bet kokios kitos veiklos (pvz., akvakultūros, gėlinimo, atliekų tvarkymo). Šiai veiklai tenka svarbus vaidmuo pertvarkant mūsų visuomenę ir ekonomiką ir paverčiant jas tvaria sistema ir anglies dioksido neišskiriančiu žemynu. Toks tikslas nustatytas Europos žaliajame kurse[93]. Siekiant panaikinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, reikalingi jūros vėjo elektrinių parkai. Tvari akvakultūra užtikrina aprūpinimo maistu saugumą ir tvarią mitybą, kartu išvengiant didesnio neigiamo poveikio, kurį sukelia žemės naudojimas. Būsima jūros vėjo energijos strategija ir persvarstytos tvarios ES akvakultūros strateginės gairės, kurios turi būti priimtos 2020 m., padės siekti šio tikslo ir turėtų apimti visus susijusius aplinkos apsaugos aspektus. Tokia plėtra negali būti vykdoma prarandant jūrų ekosistemų atsparumą, nes tai turėtų grandininį poveikį bendram planetos atsparumui klimato kaitos poveikiui.

JSPD bendros įgyvendinimo strategijos nariai nustatė, kad siekiant geros aplinkos būklės reikia daugiau dirbti visose grupėse ir sektoriuose sprendžiant kompleksinius klausimus, pavyzdžiui, veiklos, neigiamo poveikio ir būklės sąsajų, taip pat klimato kaitos.

2017 m. sprendime nurodyta, kaip jūrų būklės vertinimai turėtų būti susieti su kituose ES teisės aktuose nustatytais standartais ir procesais. Visos valstybės narės daugumą savo stebėsenos programų ir priemonių programų susiejo su kitais, daugiausia aplinkos, teisės aktais (būtent Vandens pagrindų direktyva, Buveinių direktyva ir Paukščių direktyva). Tačiau iš Komisijos vertinimų ir mokslinių analizių matyti, kad politika dar nėra integruota veiklos lygmeniu (pvz., duomenų integravimo, stebėsenos planavimo, vertinimų nustatymo) ir kad reikia dėti daugiau pastangų siekiant išnaudoti sinergiją, suderinti procesus ir galiausiai sutaupyti išteklių. Šios ataskaitos 3 skirsnyje nurodomos galimos temos, kurias būtų galima geriau susieti arba koordinuoti tarpusavyje vykdant įvairią ES politiką.

Ypač svarbus yra JSPD ir klimato politikos ryšys. Vandenynai yra pagrindinė klimato sistemos sudedamoji dalis, kurioje saugomas antropogeninės kilmės CO_2 ir kur kas didesnis šilumos kiekis nei atmosferoje; jie veikia kaip pagrindiniai anglies dioksido absorbentai ir reguliuoja šilumos judėjimą aplink Žemę. Todėl vandenynai gali turėti dramatišką poveikį pasaulio klimatui ir atvirkščiai. Remiantis neseniai paskelbta Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) ataskaita dėl vandenynų ir kriosferos keičiantis klimatui[94]: i) nuo 1993 m. vandenynų atšilimo tempas padidėjo daugiau nei dvigubai ir jau veikia visą vandens storymę; ii) nuo 9-ojo dešimtmečio į vandenyną pateko 20–30 proc. viso antropogeninės kilmės CO_2 teršalų kiekio, todėl vandenynas dar labiau parūgštėjo; iii) vandenynas netenka deguonies, o deguonies išeikvojimo zonos išsiplėtė; iv) nuo 1982 m. jūrų karščio bangų dažnis padvigubėjo, jos tapo ilgesnės bei intensyvesnės. Šie okeanografiniai pokyčiai gali turėti dramatiškų pasekmių jūrų biologinei įvairovei ir ekosistemų atsparumui. Visoms IPCC ataskaitoje vertintoms jūrų ekosistemoms iškilusi padidėjusi klimato kaitos poveikio rizika.

[92] Be kita ko, Direktyva 2013/30/ES dėl naftos ir dujų operacijų jūroje saugos; Direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją; Reglamentas (ES) 2015/757 dėl jūrų transporto išmetamo anglies dioksido kiekio stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo.

[93] Pavyzdžiui, komunikate dėl žaliojo kurso Komisija pasiūlė išplėsti Europos prekybos taršos leidimais sistemą, kad ji apimtų ir jūrų sektorių.

[94] Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija (IPCC), 2019 m. (https://www.ipcc.ch/srocc/home/).

Nepaisant JSPD svarbos, ryšys tarp jos ir klimato kaitos tiek stebėsenos, tiek politikos formavimo lygmenimis nėra akivaizdus. Valstybės narės pabrėžė, kad klimato kaitos ir vandenynų rūgštėjimo poveikis yra svarbūs tarpvalstybiniai klausimai, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai sprendžiami vykdant JSPD stebėsenos programas. Vis dėlto pagrindinės temos, kaip antai vandens rūgštėjimo Europos jūrose stebėsena ir jūros vandens temperatūros šuolių poveikis jūrų biologinei įvairovei, nėra gerai išnagrinėtos.

5.5. Regioninio bendradarbiavimo skatinimas

Priėmus JSPD, regioninis bendradarbiavimas pagerėjo, tačiau reikia aktyviau bendradarbiauti, kad būtų pasiekta visiškas jūrų strategijų regioninis nuoseklumas (žr. SWD(2020) 60). Kalbant apie tris pagrindinius direktyvos įgyvendinimo etapus: a) Komisija rekomendavo, kad valstybės narės, vertindamos savo jūrų vandenų būklę, taikytų daugiau standartų, nustatytų ES teisės aktuose, arba bendrus regioninius rodiklius; b) ES stebėsenos programų regioninis nuoseklumas laikytas vidutinišku arba dideliu, išskyrus Vidužemio jūros regioną, kuriame jis mažesnis; c) bendra priemonių programų nuoseklumas buvo vidutiniškas visuose regionuose ir didelis Juodosios jūros regione. Todėl pastangos mažinti pagrindinius neigiamus veiksnius, darančius poveikį kiekvienam regionui (paregioniui), turėtų būti geriau koordinuojamos.

Iš preliminarios 2018 m. pateiktos informacijos analizės matyti, kad per antrąjį ciklą gretimose valstybėse narėse jūrų ekosistemų būklei įvertinti naudojami elementai dar labai skiriasi. Valstybės narės galėtų plačiau naudotis regioninių jūrų konvencijų rezultatais, kai jie atitinka JSPD reikalavimus. Svarbu tai, kad šios konvencijos apima kaimyninių (ne ES) šalių veiksmus ir padeda stiprinti pajėgumus. Tačiau tais atvejais, kai regioninės jūrų konvencijos negali patenkinti JSPD poreikių, valstybės narės turėtų parengti savo tarpvalstybinio ir regioninio koordinavimo strategijas pagal šią direktyvą. Galutinis ES tikslas – siekti veiksmingesnės, labiau suderintos ir ekonomiškai efektyvios jūros aplinkos apsaugos. Regioninės slenkstinės vertės turėtų būti nustatytos pagal 2017 m. Komisijos sprendimą.

5.6. Duomenų prieinamumo ir palyginamumo užtikrinimas

JSPD pateiktame 2012 m. pradiniame vertinime 80 proc. rūšių ir buveinių, taip pat 40 proc. verslinių rūšių žuvų išteklių būklė buvo nurodyta kaip „nežinoma“[95]. Kai kuriais atvejais duomenų trūksta dėl tikro žinių trūkumo (pvz., 2012 m. tik viena valstybė narė galėjo pateikti duomenis ir nustatyti povandeninio triukšmo atskaitos tašką), tačiau kitais atvejais juos būtų galima patobulinti pakartotinai naudojant turimą informaciją (pvz., eutrofikacijai matuoti mažiau nei 40 proc. valstybių narių naudojo chlorofilo a koncentracijos ribas, nustatytas atliekant Vandens pagrindų direktyvos interkalibraciją)[96]. Pastaraisiais metais mokslinių tyrimų projektų indėlis siekiant tiesiogiai patenkinti JSPD ir politikos poreikius buvo didelė parama (pvz., INDICIT[97] kuriant bendras duomenų bazes ir stebėsenos protokolus dėl vėžlių praryjamų šiukšlių ir MISTIC SEAS II[98] derinant Makaronezijos jūrų biologinės įvairovės vertinimą). Kai kurie ekspertai[99] ragina

[95] https://water.europa.eu/marine/topics/state-of-marine-ecosystem.

[96] Palialexis *et al.*, 2014 m. (https://doi.org/10.2788/64014).

[97] https://indicit-europa.eu/.

[98] http://mistic-seas.madeira.gov.pt/en/content/mistic-seas-2.

[99] Pavyzdžiui, Borja *et al.*, 2016 m. (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00020), Danovaro *et al.*, 2016 m. (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00213) arba Lynam *et al.*, 2016 m. (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00182).

naudoti novatoriškas ir ekonomiškai efektyvias stebėsenos sistemas, kurios sudarytų sąlygas plačiai erdvės ir laiko aprėpčiai regioninėse jūrose.

Kitas uždavinys – gauti informaciją, kurią būtų galima palyginti visose valstybėse narėse. Kad būtų lengviau tai padaryti, pagal bendrą įgyvendinimo strategiją dirbančios ekspertų grupės ir tinklai stengiasi nustatyti patikimas metodikas, pavyzdžiui, bendrą elementų (kaip antai teršalų, maistinių medžiagų, rūšių) sąrašą arba slenkstines vertes gerai aplinkos būklei nustatyti ir įvertinti. Šie metodiniai aspektai yra labai svarbūs siekiant užtikrinti, kad vertinimų rezultatai būtų palyginami visose valstybėse narėse. Sukūrus elektronines ataskaitų teikimo priemones pagerėjo palyginamumas tarpvalstybiniu mastu, tačiau dar reikia tobulinti jų struktūrą ir teikiamos informacijos nuoseklumą (pvz., ne visos valstybės narės vieną atskirą JSPD priemonę aiškina vienodai; priemonių, apie kurias pranešta, skaičius svyruoja nuo 17 Latvijoje iki 417 Ispanijoje). Iki šiol JSPD informacija ES lygmeniu vis dar yra tokia fragmentiška, kad SWD(2020) 61 pateikta jūros aplinkos būklės peržiūra negalėjo būti grindžiama tik JSPD ataskaitų teikimu. Jei 2017 m. sprendimas bus visiškai įgyvendintas, į tai turėtų būti atsižvelgta. Todėl jo įgyvendinimas vykdant bendrą įgyvendinimo strategiją ir toliau bus pagrindinis Komisijos tikslas, siekiant užtikrinti bendrus ir palyginamus duomenis ir metodus visose valstybėse narėse.

6. PAGRINDINĖS IŠVADOS

Šioje ataskaitoje apžvelgiami pirmojo JSPD įgyvendinimo ciklo pagrindiniai laimėjimai ir svarbiausi uždaviniai. Dėl visų čia pateiktų išvadų bus plačiai konsultuojamasi atliekant būsimą JSPD vertinimą.

Pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvą ES vykdo holistinę ir išsamią jūrų politiką, kuria praktiškai įgyvendinamas ekosisteminis žmogaus veiklos valdymo Europos jūrose metodas. Svarbu tai, kad ji taip pat padeda įgyvendinti pagrindinius tarptautinius įsipareigojimus. JSPD numatyta struktūra, pagal kurią rengiamos būtinos jūrų strategijos siekiant geros ES jūrų vandenų aplinkos būklės. Stebima įvairių ekosistemų komponentų būklė ir pagrindinių neigiamų veiksnių buvimas (ir, jei įmanoma, poveikis) ir imamasi atitinkamų priemonių pagrindiniam tikslui ir aplinkos apsaugos tikslams pasiekti. Valstybėse narėse pradėta užtikrinti tarnybų bendradarbiavimą ir tarpsektorinį dalijimąsi duomenimis, o regioninis koordinavimas pastaraisiais metais išsiplėtė remiantis regioninėmis jūrų konvencijomis.

Vis dėlto, nors direktyva suteiktas postūmis neturėtų būti nepastebėtas, valstybių narių jūrų strategijas dar reikia pritaikyti atsižvelgiant į valdymo veiksmų rezultatus, kad būtų gauta kuo didesnė nauda, kartu pripažįstant, kad tam tikrais atvejais geros aplinkos būklės neįmanoma pasiekti per nustatytą teisinį terminą.

Be to, abejotina, ar priemonių, kurių imtasi, ir turimų žinių pakanka. Taip pat tiesa, kad JSPD nesiekiama reglamentuoti konkrečios veiklos ir poreikių, kurie kai kuriais atvejais turi būti papildyti konkretesniais teisės aktais, kai esama nacionalinės, regioninės ar ES teisinės sistemos spragų. Taigi pažanga siekiant geros aplinkos būklės iki 2020 m. nebuvo pakankamai sparti, kad apimtų visus JSPD deskriptorius visuose ES vandenyse. Tai gali būti susiję su įvairiais veiksniais, pavyzdžiui, jūros aplinkos analizės ir valdymo bei šios srities ataskaitų teikimo sudėtingumu, politinės valios tinkamai finansuoti būtinas priemones ir užtikrinti jų vykdymą trūkumu arba nepakankamu kitų ekonomikos ir privačiųjų sektorių (be valdžios institucijų, atsakingų už aplinkos apsaugą) dalyvavimu. Tuo remiantis ir nedarant poveikio galimai direktyvos peržiūrai pagal

geresnio reglamentavimo procesus[100], siekiant sustiprinti JSPD įgyvendinimą ir rezultatus, iki šiol vykdant bendrą įgyvendinimo strategiją įgyta patirtis leido preliminariai nustatyti svarbiausias tobulintinas sritis, kuriose reikia:

(1) didinti užmojų mastą ir ryžtą. Valstybės narės ir Komisija turėtų padaryti viską, kas būtina siekiant paskatinti įvairius JSPD įgyvendinimo proceso etapus, kad būtų pasiekta gera aplinkos būklė ir tvarus jų jūrų naudojimas. Taip pat ES lygmeniu turėtų būti užtikrintas politikos suderinamumas, pavyzdžiui, nustatant pagrindinių ES bendros politikos sričių (kaip antai, bendros žuvininkystės politikos ir bendros žemės ūkio politikos) veiklos tikslus ir peržiūrint ir (arba) atnaujinant kai kurias pagrindines ES priemones. Be to, lėtas 2017 m. sprendimo įgyvendinimas kelia abejonių dėl geros aplinkos būklės nustatymo nuoseklumo. Papildomų problemų kyla dėl vyraujančių gamtos sąlygų, klimato kaitos ir laiko tarpo tarp tam tikrų priemonių įgyvendinimo ir jūros aplinkos atkūrimo;

(2) užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir materialinius išteklius, kad būtų apsaugota jūros aplinka, ir taikyti JSPD nustatytą holistinį ekosisteminį metodą. Siekiant pagerinti aplinkos būklę, būtų naudingiausia nustatyti veiksmingas priemones, kuriomis būtų koordinuotai sprendžiamas bent svarbiausių kiekvieno jūrų regiono (paregionio) neigiamų veiksnių klausimas. Tai nereiškia, kad į kitą poveikį jūrų ekosistemoms nebus atsižvelgiama, tačiau reikėtų užtikrinti, kad taikomos priemonės būtų pakankamai veiksmingos, kad būtų užkirstas kelias pagrindinėms būklės blogėjimo priežastims ir, jei įmanoma, būtų atkurtos neigiamai paveiktos jūrų ekosistemos. Veiksmingas priemones reikia integruoti į tokius sektorius kaip žuvininkystė, energetika, transportas, žemės ūkis ir klimatas. Dėl kai kurių priemonių, apie kurias pranešta, kiekybinio įvertinimo trūkumo ir neužtikrintumo, kokiu mastu jos padės pasiekti gerą aplinkos būklę, neaišku, ar pagal esamą ES politiką priimtos priemonės apskritai yra pakankamos, kad būtų užtikrintas reikiamas neigiamų veiksnių ir poveikio jūroms sumažinimas;

(3) racionalizuoti ir supaprastinti JSPD įgyvendinimą. Galima siekti terminų ir ataskaitų teikimo procesų supaprastinimo, tačiau tam reikia didesnio duomenų prieinamumo ir suderinamumo. Racionalizavimui reikėtų didesnio regioninio koordinavimo, sąvokų ir metodų suderinimo (pvz., kuriuos bendra įgyvendinimo strategija turėtų palengvinti) ir įvairių politikos sričių koordinavimo nacionaliniu, regionų ir ES lygmenimis. Atsižvelgiant į patirtį, įgytą per pirmąjį įgyvendinimo ciklą, ir į direktyvoje nustatytus parametrus, sumažinus pastangas teikti ataskaitas galėtų būti atlaisvinti ištekliai, kad valstybės narės ir Komisija galėtų sutelkti dėmesį į vertinimų esmę ir priemonių įgyvendinimą.

Antrasis JSPD įgyvendinimo ciklas šiuo metu vyksta visu pajėgumu, todėl Komisija apsvarstys šias išvadas, kai atsižvelgdama į Geresnio reglamentavimo gaires rengsis peržiūrėti direktyvą. Tai tiesiogiai padės įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, konkrečiau, jos2030 m. biologinės įvairovės strategiją, ir siekti nulinės taršos tikslo.

[100] „Subsidiarumo ir proporcingumo principų vaidmens stiprinimas formuojant ES politiką“, COM(2018) 703 *final*.